

**გ. ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიისა
და მემკვიდრეობის მუზეუმის პირდაპირის**

2011 წელს განხორციელებული საქმიანობის

ანბარიშვი

2011 წელს შესრულდა გ. ჩუბინაშვილის სახ. ქართული ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტის დაარსებიდან 70 წელი. ამ საიუბილეო თარიღთან დაკავშირებით გ. ჩუბინაშვილის სახ. ქართული ხელოვნების ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის ეროვნული კვლევის ცენტრმა 2011 წელი საიუბილეო წლად დასახა: ინსტიტუტის 70 წლისთავს მიეძღვა ცენტრის მიერ ორგანიზებული ორი საერთაშორისო კონფერენცია და თბილისის სამხატვრო აკადემიასთან ერთად მოყვობილი სტუდენტთა სამეცნიერო კონფერენცია; მომზადდა უურნალის „საქართველოს სიძველენი“ საიუბილეო გამოცემა. ქართული ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტის დაარსების დღეს – 1 აპრილს ევროპის სახლში გაიმართა საიუბილეო საღამო და ცენტრის მიერ გამოცემული წიგნების პრეზენტაცია (პრცლად იხ. ქვემოთ).

პრეზიდენტის მიერ განკუთხული სახელმწიფო მინისტრის

გ. ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის კვლევის ეროვნული ცენტრი დაარსდა 2005 წელს საქართველოს პრეზიდენტის 12 დეკემბრის განკარგულებით, გ. ჩუბინაშვილის სახ. ქართული ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტისა და ს. ქობულაძის სახ. ხელოვნების ძეგლთა ფოტოფიქსაციის ლაბორატორიის გაერთიანების საფუძველზე.

2008 წლის 24 სექტემბერს დამტკიცდა გ. ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის კვლევის ეროვნული ცენტრის წესდება, რომელშიც განსაზღვრულია ცენტრის სტრუქტურა, მიზნები და ფუნქციები:

საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის (ძველი, ახალი და თანამედროვე ხელოვნების) მეცნიერებული კვლევა, მისი პოპულარიზაცია, კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლთა საკონსერვაციო პროგრამების შემუშავება და განხორცილებული პროექტების ექსპერტიზა; საინვენტარიზაციო-სააღრიცხვო საქმიანობა; ძეგლების ფოტოფიქსაცია; საგანმანათლებლო საქმიანობა; საზოგადოების ინფორმირება; საკონსერვაციო და კვლევითი მეთოდოლოგიის შემუშავება; სახელმწიფოს დახმარება კულტურული მემკვიდრეობის სფეროში პოლიტიკის შემუშავებაში, კერძოდ:

- ფუნდამენტური და გამოყენებითი ხასიათის კვლევები კულტურული მემკვიდრეობის, ახალი და თანამედროვე ხელოვნების ისტორიის სფეროებში;
- კულტურული მემკვიდრეობის, ახალი და თანამედროვე ხელოვნების პოპულარიზაცია (სამეცნიერო და პოპულარული გამოცემები, გამოფენები, ვებ-გვერდები, ტურისტულ-საინფორმაციო გამოცემები; მედია პროდუქცია და სხვ);
- კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის ფორმირებისა და სრულყოფისათვის მეცნიერულად დასაბუთებული თეორიულ-მეთოდოლოგიური და პრაქტიკული რეკომენდაციების შემუშავება;
- კულტურული მემკვიდრეობის (ძველი, ახალი და თანამედროვე ხელოვნების) ობიექტების ფიქსაცია და ინვენტარიზაცია (მოძრავი და უძრავი ძეგლების პასპორტების შედგენა), კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის დიგიტალიზაცია, დაკომპლექტება და არქივირება;
- ხელოვნების ნაწარმოებთა ფასეულობების (ობიექტების) ექსპერტიზა მათი კულტურული ღირებულებების დადგენის მიზნით;
- კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტების (როგორც მოძრავი, ასევე უძრავი) სარესტავრაციო-საკონსერვაციო პროექტებისა და მათი განხორციელების სამუშაოების ექსპერტიზა და მონიტორინგი.
- სასწავლო და საგანმანათლებლო პროცესებში მონაწილეობა (საშუალო სკოლა, უმაღლესი სასწავლებლები, სამაგისტრო კურსები);

- კულტურული მემკვიდრეობის, ახალი და თანამედროვე ხელოვნების ნაწარმოებების ფოტოფიქსაცია, დოკუმენტირება, არქივირება და სხვ.
- საერთაშორისო და ადგილობრივი სამეცნიერო შეკრებების მოწყობა და მონაწილეობა საქართველოში და საზღვარგარეთ;
- გ. ჩუბინაშვილის ცენტრთან არსებული ს. ქობულაძის სახ. ძეგლთა ფიქსაციის ფოტო-ლაბორატორია აწარმოებს საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლთა, ახალი და თანამედროვე ხელოვნების ნაწარმოებთა ფოტოფიქსაციასა და დიგიტალიზაციას. ლაბორატორიაში ინახება საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის, ახალი და თანამედროვე ხელოვნების ნაწარმოებთა უნიკალური ფოტო-ასახულობანი (სლაიდები, დიგიტალური გამოსახულებანი).

გ. ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის პალეოს ეროვნული ცენტრის სამეცნიერო მუშაობას წესდების შესაბამისად წარმართავს 2008 წლის ნოემბერში არჩეული სამეცნიერო საბჭო 11 კაცის შემადგენლობით. სამეცნიერო საბჭოს თავმჯდომარეა ხელოვნებათმცოდნების დოქტორი, პროფ. დიმიტრი თუმანიშვილი; თავმჯდომარის მოადგილე ხელოვნებათმცოდნების დოქტორი მზია ჯანჯალია; სამეცნიერო საბჭოს სწავლული მდივანი ხელოვნებათმცოდნების დოქტორი ქეთევან მიქელაძე. ცენტრის დირექტორია ხელოვნებათმცოდნების დოქტორი მარიამ დიდებულიძე, დირექტორის მოადგილე – იურისტი ლევან ზედგენიძე.

გ. ჩუბინაშვილის სახ. ქართული ხელოვნების ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის ეროვნული კვლევის ცენტრის სტრუქტურა:

სამეცნიერო ნაწილი – ორი განყოფილება:

ძველი ხელოვნების განყოფილება

ახალი და თანამედროვე ხელოვნების განყოფილება;

არქივისა და ბიბლიოთეკის სექტორი;

ძეგლთა აღწერილობისა და სამეცნიერო ინფორმაციის ჯგუფი.

ს. ქობულაძის სახ. ხელოვნების ძეგლთა ფიქსაციის ლაბორატორია.

2011 წელს ცენტრში მუშაობდა 79 თანამშრომელი. მათ შორის 60 მეცნიერი თანამშრომელი, აქედან 7 მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, 33 უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, 20 მეცნიერი თანამშრომელი; მათ შორის 9 ახალგაზრდა მეცნიერი. 2011 წელს ცენტრში სტაუირებას გადიოდა 10 ახალგაზრდა მეცნიერი. 2011 წლებს ცენტრმა მიიღო ორი მეცნიერი თანამშრომელი საზოგადოებრივ საწყისებზე.

**გ. ჩუბინაშვილის სახ. ქართული ხელოვნების ისტორიისა და მემკვიდრეობის
ეროვნული კვლევის ცენტრი 2011 წლის განხორციელდა გამოით
ბათვალისწინებული შემთხვევი საქმიანობა**

1. სამეცნიერო კვლევა

- 1.1. წინაქრისტიანული ხანის ხელოვნება;
- 1.2. შუა საუკუნეების ქართული ხუროთმოძღვრება;
- 1.3. შუა საუკუნეების ქართული ქვისა და ლითონის ქანდაკება;
- 1.4. შუა საუკუნეების ქართული კედლის მხატვრობა;
- 1.5. შუა საუკუნეების ქართული ხელნაწერი წიგნის დასურათება;
- 1.6. შუა საუკუნეების ქართული სახვითი ხელოვნების იკონოგრაფია;
- 1.7. პატრონაჟი, კულტი და ხელოვნება;
- 1.8. ხელოვნების ნაწარმოებთა კორპუსების შედგენა;
- 1.9. ახალი და თანამედროვე სახვითი ხელოვნების განვითარების ისტორია;
- 1.10. ქართული სცენოგრაფია;
- 1.11. ახალი არქიტექტურის განვითარების ისტორია;
- 1.12. საარქივო მასალის დამუშავება და კვლევა

კერძოდ, დამუშავდა შემდეგი თემები:

1.1. ჭირაშოთიანული ხანის ხელოვნება

- **ურარტული სარტყლები საქართველოში, ნინო გომელაური**
საქართველოში ურარტული ბრინჯაოს სარტყლების რამოდენიმე ნიმუშია აღმოჩენილი: სამი ეგზემპლარი თლიას (შიდა ქართლი) სამაროვანში; სამი ფრაგმენტულად შემორჩენილი ცალი – კახეთში (ხირსა), შიდა ქართლსა (მცხეთიჯვარი) და აფხაზეთში (პალური). კახეთისა და შიდა ქართლის სარტყელთა ფრაგმენტები მეორადი მოხმარებისათვის ადრევება გადაკეთებული. სტილისტური ანალიზი მოწმობს, რომ ეს სარტყლები ურარტული ცენტრებიდანაა იმპორტირებული. თლიას სარტყლები ერთ ტიპოლოგიურ ჯგუფს განეკუთვნება და სტილის განვითარების სამ საფეხურს წარმოადგენს. საგარაუდოდ ისინი მომთაბარეთა მიერაა შემოტანილი, რომლებიც კავკასიის სამხრეთი ფერდობების გავლით წინააზიანა და ჩრდილო კავკასიის შორის მოძრაობდნენ. თლიას სამაროვანის სარტყელთა მეორე ჯგუფი კი ურარტული ნიმუშების გავლენით ადგილზეა დამზადებული. მხატვრული ანალიზისა და სამარხთა ინვენტარის გათვალისწინებით საქართველოში აღმოჩენილი ურარტული სარტყლები და მათი მინაბაძები ძვ.წ. VII-VI სს. თარიღდება. მათგან ურარტული შემოტანილი ცალების თარიღი ძვ.წ. VII ს I ნახევრით განისაზღვრება, მინაბაძებისა კი ძვ.წ. VII ს II ნახ. - ძვ.წ. VI ს-ით.

- **სპირალური ორნამენტების გენეზისი და მხატვრული ინტერპეტაციები**
წინაქრისტიანულ ქართულ ხელოვნებაში (მტკვარ-არაქსის და თრიალეთის კულტურა), მარიამ გაბაშვილი

სპირალური ორნამენტი საქართველოში აღმოჩენილ მრავალ არტეფაქტზე გვხვდება. მტკვარ-არაქსისა და თრიალეთის კულტურაში (ძვ.წ. IV-II ათასწლეულები) არსებული სპირალური ორნამენტის მოტივთა ადგილობრივი წარმომავლობა მათი მხატვრული ანალიზით დასტურდება. მხატვრული ინტეპრეტაციების კვლევის შედეგად ვლინდება ლოკალური თავისებურებები. მტკვარ-არაქსისა და თრიალეთის კულტურის ორტეფაქტების სპირალური ორნამენტის მხატვრული მოტივები გარკვეულ მსგავსებას

ამქლავნებს საქართველოს ფარგლებს გარეთ აღმოჩენილ სხვადასხვა საზოგადოებათა კუთვნილ ნიმუშებთან, კერძოდ, ანატოლიურ და ეგვიპტურ კულტურულ სივრცეში ამ მოტივთა და მხატვრული აზროვნების ერთიანობის საკითხები ნათელი ხდება.

12. შუა საუკუნეების ქართული ხუროთმოძღვრება

- ადრეული შუა საუკუნეების არქიტექტურა საქართველოში (ზოგადი კურსი ინგლისურ ენაზე, თემაზე მუშაობა განსაზღვრულია 2011-2012 წწ.), დავით ხოშტარია**

თემა ორწლიანია და მიზნად ისახავს ადრეული შუა საუკუნეების ქართული არქიტექტურის ზოგადი კურსის მომზადებას ინგლისურ ენაზე. 2011 წელს მიმდინარეობდა წინასწარი სამუშაოები – შემუშავდა წიგნის კონცეპცია, განისაზღვრა სტრუქტურა, დამუშავდა ქართული და უცხოენოვანი სამეცნიერო ლიტერატურა და საარქივო მასალა, მომზადდა წიგნის გრაფიკული და ფოტოსაილუსტრაციო მასალა.

- ასურელ მამათა სამშენებლო საქმიანობის თავისებურებები (ბრეთის მამა პიროსი), თამაზ სანიკიძე**

ბრეთის ეკლესია მოზრდილი დარბაზული ტიპის ნაგებობაა მინაშენებით. მონასტერი ბრეთში VI ს-ში ასურელ მამათაგან ერთ-ერთის, პიროსის მიერაა დაარსებული. ამ დროის უნდა იყოს უფრო გვიანდელ ნაგებობაში ჩრდ. ეგვტერად ჩართული მცირე ზომის ცალნავანი ეკლესია. ეკლესიის ფასადებზე კარგად ჩანს, რომ ნაგებობა ბევრჯელ ყოფილა შეკეთებული. მაგრამ მისი თავდაპირველი სტრუქტურა არ არის დარღვეული. ნაგებობას რომელიმე კონკრეტული ეპოქის მკაფიოდ გამოხატული ნიშანოვსიებები არ აქვს, მაგრამ გეგმარების, ძირითადი დარბაზისა და მინაშენების ურთიერთმიმართების, კედლების წყობის და სხვა ზოდაგი მახასიათებლების უახლოეს პარალელებს VIII-X სს. ძეგლებში (სარო, ტამალა, ურიათუბანი, შალოშეთი) ვხედავთ და ბრეთის მამა პიროსიც ამ დროით შეიძლება დათარიღდეს.

- ხუჯაბი და მისი ადგილი XII–XIV საუკუნეების არქიტექტურაში, ქეთევან აბაშიძე დადიანი**

ხუჯაბის ეკლესიის შედარება XII ს. და XIII ს-ის პირველი ნახევრის, XIII ს-ის ბოლოსა და XIV ს-ის ქართულ ხუროთმოძღვრულ ძეგლებთან ნათლად წარმაჩენს მის მხატვრულ თავისებურებებსა და ადგილს ქართული ხუროთმოძღვრების ევოლუციაში, მისი აშენების თარიღს. ხუჯაბის ტაძარი ორგანულად ეწერება შეუა საუკუნეების ქართული ხუროთმოძღვრების განვითარების საერთო სურათში. ეს ტაძარი თავისი სივრცით-მოცულობითი გადაწყვეტის, მხატვრული ჩანაფიქრისა და დეკორაციული მორთულობის თითქმის ყველა ნიშნით ამჟღავნებს კავშირს „ბეთანია-ქვათახევის“ ჯგუფთან და ქრონოლოგიურად დამაბოლოვებელ ადგილს იკავებს მასში. ამასთანავე ცალკეული ნიშნებით იგი ახალ გზებსაც სახავს XIII-XIV სს-ის „საფარა-ზარზამის“ ჯგუფის ძეგლებისაკენ. ამდენად იგი შუალედური ძეგლია ამ ორ ჯგუფს შორის.

- ხობის მონასტრის ხუროთმოძღვრება (თემაზე მუშაობა განსაზღვრულია 2011-2012 წწ.), ირინე ელიზბარაშვილი**

კვლევის ამ ეტაპზე მიმდინარეობს ხობის ტაძრის შესახებ არსებული საარქივო-ბიბლიოგრაფიული მასალის მოძიება და დამუშავება. ეკლესიის ადგილზე შესწავლის საფუძველზე ზუსტდება ტაძრის აღმენების თარიღი, მიმდინარეობს სააღმშენებლო ფენების გამიჯვნა-შესწავლა და აზომვითი სამუშაოები. ძეგლის გახსნის და აზომვის პროცესში წამოიჭრა მნიშვნელოვანი საკითხები ხობის ღვთისმშობლის მიმინების ტაძრის აღმენების ისტორიის, ქრონოლოგიისა და არქიტექტურული ტიპის სახეცვლასთან დაკავშირებით.

- რიონისპირა სოფლების ხუროთმოძღვრული მემკვიდრეობის ახლადგამოვლენილი ნიმუშები (თემაზე მუშაობა განსაზღვრულია 2011-2012 წწ.), მანანა სურამელაშვილი, ციცინო ჩაჩეუნაშვილი

რიონის ქვემო წელის, ისტორიული ქვემო ლეჩხეუმისა და იმერეთის (ცაგერისა და წყალტუბოს რაიონები) სოფლებსა და მიდამოებში საველე დაზერვითი ექსპედიციის დროს მრავალი მაღალმხატვრული ნიმუში გამოვლინდა; მათთან ერთად აღინუსხა ქრისტიანული ხუროთმოძღვრებისა და სათავდაცვო ნაგებობების საყურადღებო ნიმუშები. წლიური თემის ფარგლებში ჩატარდა გამორჩეული საცხოვრებელი სახლების და კარმიდამოების გადრმავებული კვლევა, რაც განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს, იმის გამო, რომ აღნიშნული ტერიტორია ექცევა ნამოხვანის პიდროელექტროსადგურების კასკადის არეალში.

- სვანეთის შევრილაფსიდიანი ეკლესიები, გიორგი პატაშური

სვანეთის შევრილაფსიდიანი ეკლესიები ძირითადად ერთმანეთის მსგავსია. სამწახნაგიან აფსიდის წიბოს ხშირ შემთხვევაში „გადატეხილი“ პილასტრი, ზოგჯერ კი ლილგების კონა აუყვება. არის სრულებით სადა შევრილებიც და ორი შემთხვევაა როდესაც აფსიდი ხუთწახნაგა შევრილში თავსდება. ამ ტიპის ეკლესიები სახურავის მოწყობის პრინციპის მიხედვით შეიძლება ორ ნაწილად დაკვირთ. პირველ ჯგუფში არის ეკლესიები, რომელთაც შევრილი აფსიდის და ნავის გადახურვა დამოუკიდებელი აქვთ და გარედან აფსიდი ნაგებობის ტანთან შედარებით დაბალია, ხოლო ეკლესიათა მეორე ჯგუფი აერთიანებს ისეთ ნაგებობებს, რომელსაც ერთიანი სახურავი აქვს, ანუ დასავლეთის კედლის ფრონტონიანი გასრულების საპირისპიროდ, აღმოსავლეთით ფრონტონი არ კეთდება და სახურავიც პირდაპირ გადადის აფსიდზე. ეკლესიის ფასადებს სადა ზედაპირები აქვთ, რომელიც აღმოსავლეთით გაცილებით მძლავრ მოცულობაში გადაიზრდება. სვანური საეკლესიო ხუროთმოძღვრება მჭიდრო კავშირშია დანარჩენი საქართველოს ხუროთმოძღვრებასთან, თუმცა ამავდროულად ადგილობრივ ტრადიციებზე დამყარებული მკაფიო ინდივიდუალურობით ხასიათდება.

- არქეოლოგიურად გამოვლენილი ადრექტიანული ხანის ეკლესიები საქართველოში და მათი იდენტიფიცირება წერილობითი წყაროების მიხედვით, გია ჭანიშვილი

თემა არის ნაწილი სადისერტაციო ნაშრომისა „ქართული საეკლესიო არქიტექტურის წარმოშობისა და განვითარების საწყისი ეტაპის ისტორია წერილობითი და არქეოლოგიური წერტილის მიხედვით“. ნაშრომის ამ ნაწილში ძირითადად განხილულია სამთავროს „ფერისცვალების“ და ნეკრესის ე.წ. „მცირე“ ეკლესიის შესახებ არსებული წერილობითი წყაროები და არქეოლოგიური გათხრების შედეგად გამოვლენილი ფაქტობრივი მონაცემები. თუ სამთავროს ამჟამინდებლი ფერისცვალების გუმბათიანი ეკლესიის ქვეშ გამოვლენილი ადრეული ეკლესიის ნაშთები შესაძლოა მირიან მეფის ხანას განეკუთვნებოდეს, ნეკრესის „მცირე“ ეკლესიის აგება მეფე თოდატის ეპოქაში საეჭვოდ ჩანს. არქეოლოგიურად დასაბუთდა, რომ ეს სამლოცველო „საფლავს ზედა ეკლესიას“ წარმოადგენს და საგანგებოდ არის მშენებლობის თანადროულ სამარხებზე აგებული. ეს ნაგებობა ისტორიული კონტექსტიდან გამომდინარეც V ს-ზე აღრინდელი არ უნდა იყოს.

- დარბაზის ხუროთმოძღვრების რაობისათვის, სამსონ ლევავა

მესხეთსა და ჯავახეთში შემორჩენილი ე.წ. დარბაზოვანი მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის მნიშვნელოვანი შემადგენელია. ქართლის დედაბობიან დარბაზთაგან განსხვავებით, მესხურ-ჯავახური დარბაზოვანი უპირატესობას ანიჭებს გვირგვინის დომინანტურობას. დამახასიათებელია უფრო მძაფრი, ვიდრე ქართლის ნიმუშებში, კონტრასტი გარეგანი სახის მოკრძალებულობასა და შიდა სივრცის სიხალვათესა და მრავლისმომცველობას შორის. ოდური სათავის სხვა ტიპისაა – მხოლოდ ორ მხარესაა შეკიბული და მასში დომინანტურია ბუხარი – სანდახან ფაქიზი ორნამენტაციით. მეტად საინტერესო სტრუქტურა აქვს ბოსქელს, რომელიც მრავალფუნქციური იყო, კონსტრუქციათა მახვილგონივრულობით გამოირჩეოდა და პერიოდულად საზემო შესაკრებლად (ქორწილი, ზეობა, ნათლობა) ტრანსფორმირდებოდა. მთლიანად, ერთვარი

"ლაბირინთისებრი" გეგმარებით ერთი მხრივ და დედაბოძის "არაიმიტაციურ-ტექტონიკური", ზემომიმართული დინამიკით – მეორე მხრივ, დარბაზულ ხუროთმოძღვრებაში ეგეოსურ სამყაროსთან მიმართება ვლინდება, რაც შენიშნულია სპეციალურ ლიტერატურაში, მაგრამ ამ ეტაპზე გაღრმავებულ კვლევას ითხოვს. მუშაობის ამ ორიოდში გამოვლინდა რამდენიმე ათეული უცნობი ძეგლი.

- **შუა საუკუნეების ქართველ ხუროთმოძღვართა და მშენებელთა ანოტირებული წესება,** ნათია ნაცვლიშვილი ნაშრომის მიზანია წარმოჩენილ იქნას შუა საუკუნეების საქართველოში მოღვაწე არქიტექტორები და მშენებელი ოსტატები. ნუსხაში შევიდა შეძლებისდაგვარად სრული ინფორმაცია დღესდღეობით ცნობილი ყველა ხუროთმოძღვრის, მშენებელი ოსტატისა და მშენებლობის ზედამხედველის შესახებ, რომლებიც მოღვაწეობდნენ საქართველოში IV საუკუნიდან XVIII საუკუნის ბოლომდე. ნუსხა მომზადდა სხვადასხვა სახის წერილობით წყაროთა (მატიანეგები, ჰაგიოგრაფიული თხზულებები, შენობათა წარწერები) ცნობებისა და არსებული სამეცნიერო ლიტერატურის დამუშავების საფუძველზე. მომზადებული ნუსხა მთლიანად შევა წიგნში „ხუროთმოძღვრები და მშენებელი ოსტატები შუა საუკუნეების საქართველოში“, რომელიც გამოვა 2012 წელს.

- **ქართული ხელოვნების სახეითი ენისათვის (ქართული და ბიზანტიური ტაძრების შედარება),** ასმათ ოქროპირიძე

თემის მიზანია შეძლებისდაგვარად წარმოჩნდეს, თუ რა განსხვავებაა ქართულ და ბერძნულ (ბიზანტიურ) ხუროთმოძღვრული აზროვნების წესებს შორის. ამოსავალ წერტილად აღებულია ორი, შეიძლება ითქვას, ყველაზე გამორჩეული და ამასთან ტიპიური ძეგლი – მცხეთის ჯვარი და კონსტანტინოპოლის აია სოფია. მიუხედავად იმისა, რომ მათი, როგორც მართლმადიდებლური ტაძრის სემანტიკა საზოგადოა, ორივე ტაძარი ატარებს იმგვარ მსატგრულ განუმეორებლობას, სადაც ჩანს არა მარტო შემოქმედისა და ეპოქის ნიშნები, არამედ ეროვნული ფორმადექმნის სპეციფიკა, დამოკიდებულება ბუნებისადმი (ბუნების გააზრება, ლანდშაფტის და სტიქიათა ასახვა) და ა.შ. რაც გვიჩვენებს ამასთანავე ქრისტიანული ხელოვნების ერთ ძირეულ თვისებას – კანონიკურობისა და განუმეორებლობის თანაარსებობას

13. შუა საუკუნეების ქართული ქვისა

და ლითონის ქანდაკება

- **შუა საუკუნეების საოქრომჭედლო სახელოსნოები (თემაზე მუშაობა განსაზღვრულია 2010-2012 წწ.),** ლეილა ხუსკივაძე, თემურ საყვარელიძე შესრულდა თემის ერთი ნაწილი – „ბელათის საოქრომჭედლო სახელოსნო“. გელათში საოქრომჭედლო სახელოსნოს არსებობა ადრინდელი დროიდან არის სავარაუდებელი. ამ სახელოსნოს უნდა მიეკუთვნებოდეს მთელი რიგი მაღალმხატვრული ძეგლებისა და მათ შორის ხახულის კარელი ხატიც. ამ ძეგლთა დაკავშირებას ერთ სამხატვრო სახელოსნოსთან, პირველ რიგში, ორნამებზე განსაზღვრავს. ესაა გარკვეული სტრუქტურის მოტივი – ფოთოლი, მოქცეული კონცენტრულ წრეში. ეს იმ ძეგლთა ჯგუფია, რომელიც იძლევა საშუალებას თვალი გავაღევნოთ XII საუკუნის დასაწყისიდან დაწყებულ პროცესს ბაროკული ტენდენციების გაძლიერებით, მათში დეკორატიულ მომენტს მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს, რასაც ხელს უწყობს კიდევ დამატებითი მორთულობაც (ფერადი ქვები, სევადი, იუველირული ნაწარმი, ტიხორული მინანქრები). გელათში საოქრომჭედლო სახელოსნოს ტრადიციებმა მოგვიანოდაც იჩინა

თავი (მაგ., XVI ს.). XVI საუკუნის ოქრომჭედლობის ძეგლთა კარგა მოზრდილი რიგი გელათთანაა დაკავშირებული. მათი წარმომავლობა საქტიტორო წარწერებით არის დამოწმებული. წარწერებში ზოგან თარიღიცაა აღნიშნული, მოხსენიებულია ზოგჯერ შემსრულებელი ოსტატიც. ეს ჯვარ-ხატები მკვეთრად გამორჩეულია ამავე ეპოქის "კახური ჭედურობისგან"; და ისიც ხერხდება, გელათის ეს, სხვადასხვა ხარისხის და მრავალსახოვნების, მთელი ნაწარმი სხვადასხვა ჯგუფებად დავაცალებენ.

• „**მემკვიდრეობითობის“ პრობლემა შუა საუკუნეების ხელოვნებაში – ადრექტისტიანული რელიეფების მაგალითზე, კიტი მაჩაბელი**

ნაშრომში განხილულია შუა საუკუნეების ქართულ საეკლესიო არქიტექტურაში წინარე საუკუნეების რელიეფების გამოყენების პრაქტიკა. ამ მოვლენას, წმინდა პრაქტიკული, კონსტრუქციული მნიშვნელობის გარდა, ღრმა იდეოლოგიური და რელიგიური საფუძვლები ჰქონდა. საეკლესიო მშენებლობაში ადრეული შუა საუკუნეების ქვაჯვარათა გამოყენების ანალიზმა გვიჩვენა, რომ საქართველოში Spolia-ს გამოყენება ზუსტად იმავე პრინციპებსა და მიზნებს ემსახურებოდა, რომლებიც გვიანანტიკური ხანისა და შუა საუკუნეების ევროპულ სამშენებლო პრაქტიკაშია დადასტურებული. ოდონდაც, ამ მოვლენას აქ თავისი სპეციფიკა ჰქონდა. ქვეყნის პოლიტიკური და სულიერი განვითარების ისტორიის თავისებურებებიდან გამომდინარე ეს პრობლემა გამოკვლეულია ბიზანტიასა და დასავლეთ ევროპაში არსებულ ვითარებასთან კავშირში. "მემკვიდრეობითობის" პრობლემა შესწავლილია, ძირითადად, ქვემო ქართლის მასალების მიხედვით.

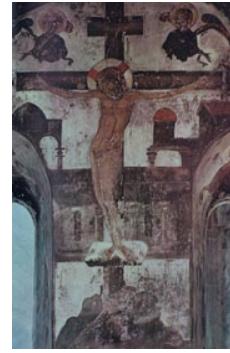
• **შიდა ქართლის ეკლესიათა (ყანჩაეთის კაბენი, წირქოლი, ქურთა) სუროთმოძღვრული კერამიკა, თამარ ხუნდაძე**

ნაშრომში მოცემულია წირქოლის, ქურთას და ყანჩაეთის კაბენის ეკლესიებში აღმოჩენილი კერამიკული ფილების რელიეფური გამოსახულებების აღწერა-იდენტიფიკაცია და თემატიკის მიხედვით დაჯგუფება. კერამიკული ფილების კომპოზიციებისა თუ ცალქეულ გამოსახულებათა იკონოგრაფიული და მხატვრულ-სტილისტური ანალიზის საფუძველზე მათი შესრულების სავარაუდო პერიოდი VIII-IX სს-ით განისაზღვრა. ყურადღება ეთმობა ტაძარში რელიეფურგამოსახულებიანი კერამიკული ფილების აღგიღლისა და ფუნქციის საკითხის გარკვევას, როგორც თავდაპირველი, ისე მეორადი (ყანჩაეთის კაბენი) გამოყენების შემთხვევაში.

• **ბრდაძორის დიდი ქვასვეტი, თამარ დადიანი**

ბრდაძორის დიდი ქვასვეტის (ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმი) ბაზისი (110×110×110მ) და სვეტი (600×42გ42მ) შემორჩენილი. ბაზისის მთავარი გვერდი ბოლნურ ჯვარს უკავია, დანარჩენი გვერდები კი ასტრალური ნიშნებითა და წუქურთმებითაა დაფარული. საკუთრივ სვეტის პირით წახნაგზე სიუჟეტური კომპოზიციებია – “აბრაამის მსხვერპლშეწირვა”, ცხენის გამოსახულება, საქტიტორო კომპოზიცია, იშვიათი სიუჟეტი, რომელიც დამატებით კვლევას ითხოვს და ჩვენი წინასწარული ვარაუდით, იფთახის ქალიშვილის ისტორიას შეიძლება წარმოადგენდეს, “დანიელი ლომთა ხაროში”, გველეშაპის მლახვრელი წმინდა მხედარი, “შობა” და “მოგვთა თაყვანისცემა.” ფიგურული რელიეფები ძლიერ დაზიანებულია. წახნაგი ასევე საზეიმო ჯვრებითა და ორნამენტული ჩანართებით არის შემკული. ქვასვეტის ძირითად იკონოგრაფიულ ჩანაფიქრს ქრისტეს მსხვერპლის მაუწყებელ ძველადთქმისეულ სიუჟეტებით განმტკიცებული ხსნისა და სულის უკვდავების თემა წარმოადგენს. ბიბლიური სცენებისა და ორნამენტული კომპოზიციების შესწავლისა და ანალიზის საფუძველზე რელიეფები VI-VII საუკუნეთა მიჯნით თარიღდება.

14. შუა საუკუნეების ქართული პედლის მხატვრობა

• წევის წმ. გიორგის ეკლესიის მოხატულობა, იუზა ხუსკივაძე

წევის წმ. გიორგის ეკლესიის დღეისათვის თუმც სამნავიან ბაზილიკად წარმოგვიდგება, მაგრამ თავიდან იგი ერთადერთ ნავად, დარბაზულ სივრცედ ყოფილა მოაზრებული. ნაგებობას რამდენჯერმე განუცდია ცვლილება. თავდაპირველი დარბაზული ეკლესია XIII-XIV სს-თა მიჯნაზე უნდა იყოს აგებული. მცირეოდენი დახანებით (შესაძლოა XIV ს-ის პირველსავე ნახევარში) მასზე სამხრეთიდან მინაშენი მიუდგამთ. ხოლო 1863 წელს ბერძენ ოსტატებს ნაგებობის შემორჩენილი ნაწილი ახალ სამნავიან ბაზილიკაში მოუქცევიათ. ტაძარი სამჯერ არის მოხატული – სავარაუდოდ, XIII ს-ის გასულს, მომდევნოდ, სულ რაღაც ათეული წლების შემდგომ პერიოდში და XVI ს-ის პირველ ათეულ წლებში, როდესაც დარბაზული ტიპის ტაძრების კედლის მხატვრობაში ხალხური ნაკადი მძლავრობს.

• ჯაყელთა მოხატულობების ინტერპრეტაციისათვის (თემაზე მუშაობა განხაზღვრულია 2011-2013 წწ.), მზია ჯანჯალია

კვლევა ემყარება ჭულეს წმ. გიორგისა და საფარის წმ. საბასა და ღმრთისმშობლის ეკლესიათა მოხატულობების საკონსერვაციო სამუშაოთა შედეგად გამოვლენილი ახალი მონაცემებისა და არსებული ისტორიული წყაროების ანალიზს. ნაშრომის მიზანია მოხატულობათა შემადგენელი ნაწილების შესრულების თარიღების დაზუსტება და მოხატულობათა დახასიათება თანადროული ქართული და ბიზანტიური კედლის მხატვრობის ტენდენციათა კონტექსტში.

• დავითგარეჯის თეთრი უდაბნოს მონასტრის მოხატულობა, მარინე ბულია

თეთრი უდაბნოს მონასტრის მთავარ ტაძარში მხატვრობა მხოლოდ საკურთხეველს ამჟობს და ძალზე იშვიათი გამოსახულებებისგანაა შედგენილი (კონქში – გოლგოთის განდიდებული ჯვარი; ქვედა რეგისტრში მირქმის ხატისებრი, ფრაგმენტულად შემორჩენილი სცენა). მოხატულობის შესახებ ზოგადი ცნობები გამოქვეყნებული აქვს ზ. სხირტლაძეს. მეცნიერი მას VII, არაუგვიანეს VIII საუკუნის დასაწყისით ათარიღებს. კვლევისას განიმარტა მოხატულობის შინაარობრივი თავისებურება და დადგენილ იქნა მისი იკონოგრაფიული პროგრამის სავარაუდო ლიტერატურული პირველწყარო (ეკვუქი იერუსალიმელის მირქმისადმი მიძღვნილი პომილია, ამ სიუჟეტისადმი მიძღვნილი საგალობლები). სცენათა იკონოგრაფიული რედაქციებისა და მოხატულობის სტილური თავისებურებების გათვალისწინებით, მოხატულობა ახლებურად დათარიღდა (IX ს-ის შუა ხანიდან – X ს-ის დასაწყისამდე). ეს თარიღი, როგორც არქიტექტურის, ისე წარწერათა პალეოგრაფიის კვლევამაც დაადასტურა. გამოითქვა ვარაუდი ამ იშვიათი, საქართველოსათვის უცხო იკონოგრაფიული თემების გარეჯში მოხვედრის გზების შესახებაც.

• მეფეთა პორტრეტები XIII-XIV სს. კედლის მხატვრობაში (თემაზე მუშაობა განხაზღვრულია 2011-2013 წწ.), ქოთვან მიქელაშვილი

XIII-XIV საუკუნეების ქართულ კედლის მხატვრობაში მეფეთა რამდენიმე პორტრეტია შემონახული (დემეტრე თავდადებულის პორტრეტი დავითგარეჯის ხარების ეკლესიაში, დავით ნარინის ორი პორტრეტი გელათის ღმრთისმშებლის ტაძრის სახრ-ადმ. ეგვტერში, აქვთ კიდევ ერთი მეფის გამოსახულებაც, რომლის იდენტიფიკაცია დღემდე საკამათოა; დავით ნარინისა და დავით ულუს პორტრეტები რუისპირის წმ. შიოს ტაძარში, ბაგრატ V-ისა გელათის ღმრთისმშებლის ტაძრის კარიბჭეში); 2011 წელს დამუშავდა ამ მეფეებთან დაკავშირებული ისტორიული ყწაროები; მათი პორტრეტების შესახებ არსებული სამეცნიერო ლიტერატურა; დაისახა სამომავლო კვლევის პრობლემატიკა, კერძოდ იკონოგრაფიულ რედაქციათა თავისებურებანი, ტრადიცია და

სიახლე, რომელიც ამ ეპოქის პორტრეტულ ხელოვნებაში გლინდება; მეფეთა და წარჩინებულ პირთა პორტრეტების მსგავსება-განსხვავებანი და სხვა.

- **პადიშის მაცხოვრის ეკლესიის მოხატულობა (თემაზე მუშაობა განხაზღულია 2011-2012 წწ.),** მარინე ყენია

ნაშრომში განხილულია ზემო სვანეთში შემორჩენილი თამარის ეპოქის ერთ-ერთი საინტერესო ფრესკული ანსამბლის, პადიშის მაცხოვრის ეკლესიის მოხატულობა. მხატვრობის იკონოგრაფიული თავისებურებანი, პროგრამის აგების საეციფიკურობა და მათი მიმართება, ერთის მხრივ, XII საუკუნის სვანეთის მოხატულობებში ანსამბლის საერთო იდეური გადაწყვეტის პრინციპებთან, ხოლო მეორე მხრივ, უმუშის მაცხოვრის ეკლესიის თანადროულ მოხატულობასთან ავლენს საერთო ნიშნებს. განხილულია აგრეთვე მოხატულობის საქტიტორო პორტრეტი.

- **იგვის წმ. გიორგის ეკლესიის მოხატულობა (2010 წელს დაწყებული სამუშაოს გაგრძელება),** ეგატერინე გედევანიშვილი

ნაშრომში განხილულია იგვის ტაძრის მოხატულობის წმ. გიორგის ციკლის თავისებურებანი. გამოვლენია ამ ციკლის ქართული იკონოგრაფიული მახასიათებლები. იკონოგრაფიული და სტილისტური ანალიზის საფუძველზე დაზუსტდა მოხატულობის თარიღი (XII საუკუნის დასაწყისი). საგანგებოდა განხილული მოხატულობის მეორე ფენაც, XIII საუკუნეში შესრულებული დასავლეთ მკლავის ფრესკები.

- **დავით-გარეჯის 40 მოწამის ეკლესია-მარტირიუმის საკურთხევლის მოხატულობა,** თინათინ ხოშტარია (წლის განმავლობაში თემა შეიცვალა ახალი თემით ბობნევის XVII საუკუნის დარბაზული ეკლესიის მოხატულობა (თემაზე მუშაობა განსაზღვრულია 2011-2012 წწ.)

ბობნევის ცალნავიანი ეკლესიის მოხატულობა ამ ტიპის ეკლესიათა დამახასიათებელ იკონოგრაფიული პროგრამას მისდევს. ტაძარში არსებული წარწერებით ირკვევა, რომ ეკლესია და მისი მოხატულობა XVII ს-ის პოეტ იოსებ ტფილელის (სააკაძის) ხარჯითა და თაოსნობით ყოფილა აგებული. მისი პორტრეტი ქვედა რეგისტრშია წარმოდგენილი. 2011 წელს შესრულდა საველე სამუშაო, მოხატულობის ფოტოფიქსაცია და სქემაზური ჩანახატები.

- **ვარძიის მთავარი ტაძრის კოლორიტი და ფერადოვანი გადაწყვეტა,** ანი კლდიაშვილი

ვარძიის მთავარი ტაძრის მოხატულობის კოლორიტი თამარის ეპოქის ძეგლებს შორის გამორჩეული და მეტად თავისებურია. თავშეკავებული, ძირითადად ლურჯისა და მუქშინდისფრის სხვადასხვა ტონალობაზე აგებული კოლორიტი მდიდრულ, მხატვრობის მართლაც რომ სამეფო ქდერადობას განაპირობებს. ფერადოვანი გამა მრავალფეროვანია და ხან სხვადასხვა ფერების ტონალურ შესამებაზეა აგებული, ხანაც – კონტრასტებზე. თუმცა გასაოცარი მთლიანობით გამოირჩევა. საერთო გამაში ლურჯ ფონზე განაწილებული ფერადოვანი ლაქებით მეტად ცოცხალი და მრავალფეროვანი რიტმი იქმნება. ფერი ხშირად აზრობრივი მახვილის როლსაც ასრულებს. მთლიანობაში მხატვრობის კოლორიტი უღერადი, მდიდარი და მთლიანია, რაც მხატვრობის მთლიანობის შთაბეჭდილების შექმნაში განხაკუთრებულ როლს ასრულებს.

1.5. შუა საუკუნეების ჩართული ხელნაწერი

ფიგურის დასურათება

- **მეფეთა გამოსახულებები ქართულ ისტორიულ საბუთებში,** ეთერ ედიშერაშვილი ნაშრომში განხილულია ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში დაცული საბუთები მეფეთა პორტრეტებით: Qd 7118 – სასისხლო სიგელი, მიცემული გიორგი VIII-ის მიერ გიორგი

ქურულისათვის, 1460; Qd 9021 – გიორგი VIII-ის მიერ მდგდელმონაზონ იოვანე ორალელისძე-კვიტაშვილისათვის მიცემული სასისხლო სიგელი, 1463; Qd 6937 – იმერეთის მეფე ბაგრატ III-ის მიერ მედვინეთუხევცეს ბიძისთვალ და მახარებელ გირგილაძისათვის მიცემული სასისხლო სიგელი, 1520; Qd 1317 – იმერეთის მეფე ბაგრატის III-ის მიერ აზნაურიშვილ ჯაკვა შერგილაძისათვის მიცემული სასისხლო სიგელი, 1554; Ad 1837 – არჩილ II-ის წყალობის სიგელი სვეტიცხოვლისადმი, XVII ს.; Hd 9457 – სათარხნოს წიგნი მიცემული შაჰნავაზ ხანისა და მისი ძმის გიორგის მიერ კარის დეკანოზ იესესათვის, 1712; Hd 1529 – უმების შეწირულობის წიგნი მიცემული სოლომონ იმერთა მეფის მიერ ჯრუჭის მონასტრისათვის, 1804; Hd 1329 – უმა-მამულის წყალობის წიგნი მიცემული სოლომონ მეფის მიერ ჯრუჭის მონასტრისათვის, 1809. ისტორიულ საბუთებში წარმოდგენილი დონატორები სტილურ-იკონოგრაფიული თვალსაზრისით შუა საუკუნეების ქართულ საერო პორტრეტს ემსგავებიან – ზოგი მონუმენტური მხატვრობის ქართული მოგვაგონებენ, ზოგი – ჭედური ხატებისას. სტილის მხრივ არის პროფესიული და არაპროფესიული ნაკადის ნიმუშები, ზოგიერთში (მაგ., სოლომონ მეფის სიგელი) იგვთება ე.წ. თბილისური პორტრეტის განვითარებისკენ წარმართული გზა.

- “H ფონდის XVI-XVII-XVIII საუკუნეების რელიგიური ხასიათის ხელნაწერთა მინიატურების მხატვრული ტენდენციები, ნუცა ციციშვილი**

თემა მიზნად ისახავდა H ფონდის XVI–XVII–XVIII საუკუნეების რელიგიური ხასიათის ხელნაწერთა მინიატურების აღწერას და მათ კლასიფიკაციას მხატვრულ-სტილური და იკონოგრაფიული მახასიათებლების მიხედვით. განხილულ იქნა 19 ნიმუში: ცნობილი ყანჩაეთის უამნ-გულანი (H 1452) და ნაკლებად ცნობილი ნიმუშები. მასალის კვლევის შედეგად გამოიკვეთა თითოეული საუკუნისთვის დამახასიათებელი მხატვრული ტენდენციები და გამოვლინდა ახალი მონაცემები; მოხდა ზოგი ნიმუშების გადათარიღება, გამოჩნდა სტილურ-იკონოგრაფიული კავშირები ცალკეულ მინიატურებს შორის და სხვ.

1.6. შუა საუკუნეების ქართული სახვითი ხელოვნების იძოვებრავია

- “უფლის დიდების” კომპოზიცია შუა საუკუნეების ქართულ სკულპტურაში, ეკატერინე კვაჭატაძე**

უფლის დიდების კომპოზიცია (Maiestas Domini) შუა საუკუნეების ქრისტიანულ ხელოვნებაში ძალზე გავრცელებულია, განსაკუთრებით ადრეშუასაუკუნეების ხანაში. ამ სიუკეტებს (მაცხოვრის, ისე ღმრთისმშობლის დიდების კომპოზიციებს) სწორედ, ამ დროს ყველაზე უფრო ხშირად ვხვდებით; თუმცა, მას ქართულ ხელოვნებაში გვიანი შუა საუკუნეების ჩათვლითაც გაედევნება თვალი. ჩვენში უფლის დიდების კომპოზიციის მრავალფეროვანი იკონოგრაფიული რედაქციებიც შეიქმნა. ტრიუმფალურ-თეოფანიური ხასიათიდან გამომდინარე ეს სცენები ძირითადად, ეკლესიის საკრალური ნაწილებში: საკურთხევლის კონქი, გუმბათი, არქიტრავი, ტიმპანი და სხვა გამოისახება. საქართველოში ტრიუმფის იდეით განმსჭვალული ადრექრისტიანული ხანის (V-VII სს.) ქართულ სკულპტურაში უფლის დიდების ამსახველ კომპოზიციებს, ასევე სხვადასხვა რედაქციით, ვხვდებით ეკლესიის შესასვლელების თავზე, სტელებსა და კანკელებზე (ხანდისის სტელა, ქვემო ბოლნისის ეკლესიის შესასავლელის არქიტრავზე, ბრდაძორის სტელა, მარტვილის ტაძრის

რელიეფი, ნიკორწმინდის (XI ს.) რელიეფი, სვეტიცხოვლის (XI ს.) დას. ფასაძევ, ანანურის (XVII ს.), საგარეჯოს პეტრე-პავლეს ეკლესიაში (XVIII ს.) და სხვ.)

1.7. პატრონაჲი, პულტი და ხელოვნება

- შუა საუკუნეების ქართული ხატების პოლიტიკურ-იდეოლოგიური ასპექტები, ნინო ჭიჭინაძე

ნაშრომის მიზანი იყო ხატის რელიგიური, პოლიტიკური და იდეოლოგიურ მხარეთა აგლება სათანადო ბიზანტიური და ქართული წერილობითი წყაროებისა და დოკუმენტების გამოყენებით. შესწავლილია შუა საუკუნეების ქართული ხატების იდეოლოგიურ-პოლიტიკური ასპექტები. ურადღება გამახვილდა მმართველთა და მაღალ არისტოკრატიულ წრეებთან დაკავშირებულ საეკლესიო ხელოვნების ქმნილებათა იდეური საზრისის გარკვევაზე. სასწაულმოქმედი ხატების პირები და ქრისტიანულ სიწმინდეებთან დაკავშირებული ფერწერული და ჭედური ხატები განხილულია თანადროულ საზოგადოებრივ-სულიერ და კულტურულ-პოლიტიკურ კონტექსტში; დადგინდა მათი მნიშვნელობა და როლი კონკრეტულ ისტორიულ პერიოდებში. კვლევამ დაადასტურა, რომ ბიზანტიის მსგავსად, ჩვენშიც განსაკუთრებით თაყვანსაცემი ხატები და მათი კულტი გადაჯაჭვული იყო მმართველთა, დიდებულთა და საეკლესიო იერარქთა ძალაუფლებასთან და პოლიტიკურ მიზანსწრაფვებთან.

1.8. ხელოვნების ნაზარმოვნების პორაზსების

შედეგენა

- ზემო სვანეთში დაცული შუა საუკუნეების ქართული ჭედური ხელოვნების ძეგლთა კორპუსი (მთავარანგელოზთა გამოსახულებები საკურთხევლის წინამდებარე ჯვრებზე), დაწყებული სამუშაოს გაგრძელება, რუსუდან ყენია 2011 წელს შესრულდა ზემო სვანეთში დაცული საკურთხევლის წინამდებარე ჯვრებზე გამოსახული მთავარნაგელოზთა გამოსახულებების აღწერა, იკონოგრაფიული და მხატვრული ანალიზი.

19. ახალი და თანამედროვე სახვითი ხელოვნების განვითარების ისტორია

- უახლესი დროის (XX ს-ის) ქართული მხატვრობის ევოლუციის თავისებურებანი, გიორგი ხოშტარია

XIX ს-ის მიწურულიდან საქართველო ითვისებს ევროპული ხელოვნების მიღწევებს პირდაპირ, თუ რუსთის გავლით ეს არ გამორიცხავს ორიგინალობას, ხარისხს, ინდივიდუალურობას. თუ საწყის ეტაპზე უვალაზე მკაფიოდ ეს გ. გაბაშვილთან ჩანს (ინდივიდუალურობის ხარისხი არ არის მაღალი, თუმცა გარკვეულ პროფესიულ-აკადემიურ დონე აღინიშნება), 90-იანი წ-ის მიწურულიდან XX ს-ის 20-იან წ-მდე ქართველი მხატვრები ფიროსმანაშვილიდან, კაკაბაძე-გუდიაშვილამდე აჩვენებენ მაღალ მხატვრულ დონეს, რომელიც სავსებით შეეფერება მოდერნიზმის სტანდარტებს. XX ს-ის 30-იანი წ-დან სიტუაცია იცვლება ხელოვნური ჩარევით. ტოტალიტარული რეჟიმის იდეოლოგიზირებული პრესი პოლიტიკური ბატონობის ამოცანებს სწირავდა მხატვრულ ინდივიდუალურობას. XX ს-ის 50-იანი წ-ის ბოლოდან ისევ პოლიტიკური კონიუნქტურის ცვალებადობის შედეგად იწყება ლიბერალიზაციის პერიოდი და ინდივიდუალურის და ენობრივი სპეციფიკის გამოვლენის შედარებით მეტი საშუალება იქმნება. 80-იანი წლებისთვის ისევ ევროპიდან მოდის ახალი, ფაქტიურად პოსტმოდერნული ტალღა. ეტაპების ეს თანამიმდევრობა, განსაკუთრებული დავის საგანი არ უნდა იყოს. მეორე ეტაპზე, 20-30 წლებში, რომ ჩავარდნას აქვს ადგილი ასევე თითქმის უდაო ფაქტიად შეიძლება მივიჩნიოთ. მაგრამ უფრო დეტალური განსხილვისას ვხვდებით გარკვეულ პარადოქსებს. ქანდაკებაში 30-40-იან წლებში მუშაობს უაღრესად ნიჭიერი მოქანდაკე ნ. კანდელაკი, ხოლო საუკეთესო მონუმენტი 1952 წ-ს შესრულებული გ. კორძახიას მაიაკოვსკია. ფერწერაში ყალბი ნაკადის გვერდით ვხედავთ მაღალი დონის ნამუშევრებს (ქ. მაღალაშვილი (30-იან და 40-იანი წწ-ის I ნახევარში, ალ. ბაჟბეუქ-მელიქოვი, ალ. ციმაგურიძეს, ვ. შერპილოვი). ამგვარი რეზულტატი ხელოვანთა პროფესიული პატიოსნების შედეგია, როცა ისინი იდეოლოგიური პრესის შედეგად უარს ამბობენ XX საუკუნისთვის დამახასიათებელი მკვეთრად პირობით წყობაზე, კერძოდ პროპორციული სისტემის მოშლაზე, მაგრამ აღწევენ მხატვრულ დონეს განზოგადების და მხატვრული ენის გამოვლენის ხარჯზე.

• პირველი პროფესიონალი ფერმწერები (გიგო გაბაშვილი), დალი ლებანიძე ნაშრომში განსხილულია გიგო გაბაშვილის ფერწერული ტილოები. ნამუშევართა მხატვრული ანალიზის საფუძველზე გამოვლენილია მხატვრის თავისებურებანი, მისი მნიშვნელობა და როლი XIX-XX სს-ის ქართულ სახვით ხელოვნების ჩამოყალიბებაში.

- ქართული პლაკატის ხელოვნების საწყისები (XIX ს-ის ბოლო - 1930-იანი წწ.), მარიამ გაჩეჩილაძე

პლაკატის ხელოვნების პირველი ნიმუშები საქართველოში XIX საუკუნის ბოლოდან ფიქსირდება. ამ პერიოდში ძირითადად თეატრის წარმოდგენების სარეკლამოდ განსაზღვრული აფიშები გვხვდება, რომლებიც მხოლოდ შრიფტითაა „გაფორმებული“ და იმ დროის თითქმის ყველა კულტურული დონისძიების შესახებ „ავრცელებს ინფორმაციას“. პირველი დასურათებული აფიშა-პლაკატი საცირკი წარმოდგენისათვის, 1863 წ-ით თარიღდება და ქართული გრაფიკული ხელოვნების ფუძემდებლის, თვითნასწავლი მხატვრის გრიგოლ ბატიშვილის მიერაა შექმნილი. 1921 წლიდან პოლიტიკური პლაკატების ნიმუშებიც ჩნდება, მაგრამ მიუხედავად მათზე დართული ქართული წარწერებისა, მათში არსებული უამრავი ტექსტობრივი შეცდომა გვაფიქრებინებს, რომ ეს რევოლუციური პლაკატები უცხო ქვეყნის მხატვრების მიერაა

შესრულებული, რაც აშკარად დასტურდება სტილისტური მსგავსებითაც, როდესაც მათ შედარებას ამ პერიოდის რუსული პლაკატის ნიმუშებთან ვახდენთ.

ნაშრომზე მუშაობისას მოხერხდა მასალის ნაწილობრივ მოპოვება და არსებული ლიტერატურის თარგმნა-დამუშავება (ო. საველევა, პლაკატის ისტორია. 2006; დ. ჟუკოვი, პოპ-არტი პლაკატის ხელოვნებაში. 2005; ვ. ტოლსტოი, რუსული ავანგარდის კინოპლაკატები; პლაკატის ხელოვნება საბჭოთა რუსეთში (1918-1932 წწ.); დ. ზინოვიევი, აგიტაციურ პლაკატში ასახული მეოცე საუკუნის ისტორია. 2004; და ა.შ.)

- **ქართული ქანდაკება 1930-1950-იან წლებში** (თემა გარდამავალია), ნანა მირცხვლავა

მოძიებული და დამუშავებულია მასალა 1930–1950 წწ. ქანდაკებაში მოღვაწე ორი თაობის წარმომადგენელის – თამარ აბაკელიასა და იაკობ ნიკოლაძის შემოქმედების შესახებ. თ. აბაკელია საბჭოთა ეპოქაში ჩამოყალიბდა როგორც შემოქმედი და თავისი დროის სულისკვეთების უტყუარი გამომხატველი გახდა. იაკობ ნიკოლაძის მოღვაწეობა საბჭოთა პერიოდში ნაკლებადად შესწავლილი. ამ პერიოდში იგი არ შეუშინდა შემოქმედებითი იდენტურობის დაკარგვას და მისთვის არადამასასიათებელ სტილში, თემატიკაში, ჟანრში გააგრძელა მუშაობა თავიდანვე გაცნობიერებული მიზნით, რომ მისი შემოქმედება ყოფილიყო თანამედროვეც და ეროვნულიც. ამ პერიოდში შექმნილი ზოგიერთი ნამუშევრის მსატვრულ-ფორმალური გააზრება განსაზღვრავს მათ უნიკალურ ხასიათს.

- **1950-იანი წლების ქართული ფერწერა** (თემა გარდამავალია), ლიანა ანთელავა 2011 წელს შესრულდა საკვლევი თემის ერთი ასპექტის – ისტორიულ-სოციალურის – გააზრების მიმართულებით. ამ გამოკვლეულში ძირითადია საკითხთა ახლებური დაყენება. სირთულე საკითხისადმი პოზიციურ დამოკიდებულებაშია, რომელიც, როგორც წესი, სტერეოტიპებზე, გავრცელებულ აზრზე მიმდევრობაში ვლინდება. ნაშრომში ზოგადკულტურული მეთოდების გამოყენებით ამისგან განთავისუფლების მცდელობაა განხორციელებული. საბჭოთა ეპოქის სოციო-კულტურული ანალიზისათვის ძირითადად 2000 წ-ის შემდგომ გამოქვეყნებული ლიტერატურაა (რუსული და დასავლური) გამოყენებული. ქართული სოციო-კულტურული სივრცის აღწერა-გააზრების მცდელობა განხორციელებულია ზოგადად მთელი საბჭოთა სივრცის ქართულ სინამდვილესთან ანალიტიკური შედარება-ანალოგიის გზით.

რუსულ კულტურულ სივრცეში მოვლენა, რომელიც კვლევის ძირითად საგანს წარმოადგენს, შესავალის სახელდებითაა ცნობილი. ნაშრომში საგანგებო მსჯელობის საგანსია რამდენად მართებულია საქართველოში დამკვიდრებული ტერმინი – “ორმოცდაათიანელები” და რა მნიშვნელობა აქვს ადგილობრივ ქართულ კულტურულ ტრადიციას ქართული საბჭოთა ხელოვნების ესთეტიკური ფენომენის ფორმირებაში.

- **ანოტირებული ბიბლიოგრაფიის შედეგა ახალი და თანამედროვე ქართული ხელოვნების საკითხებზე - პერიოდული გამოცემების მიხედვით (ჟურნალი „საბჭოთა ხელოვნების“ დამუშავება), ნინო ჭინჭარაული**

2011 წელს გაგრძელდა ჟურნალის „საბჭოთა ხელოვნება“ - დამუშავება. შედგა 1978, 1984, 1985, 1989, 1991 წლების გამოცემებში სახვითი ხელოვნების სტატიების სრული ბიბლიოგრაფია; რომელსაც ერთვის საძიებელი, რომელშიც ცალკეული სტატიები დარგების მიხედვითაა გადაწყობილი და შემდეგი თანმიმდევრობით ლაგდება: არქიტექტურა, მხატვრობა, ქანდაკება, თეატრის მხატვრობა, გამოყენებითი ხელოვნება, კულტურული მემკვიდრეობა/არქეოლოგია, საგამოფენო რეცენზიები, უცხოეთის ხელოვნება, ახალი წიგნები, პერსონები/იუბილეები და კულტურა/თეორია.

ასევე, შესრულდა მცირე სამეცნიერო კვლევა თანამედროვე ქართულ მხატვრობაში უახლოეს წარსულში გამოკვეთილ სრულიად ახალი მხატვრული ფენომენის – ნეომინიატურული შესახებ. შესწავლილ იქნა ამ მიმართულებით მომუშავე ათამდე მხატვრის შემოქმედება.

- **თბილისური სკოლა. გამოყენებითი ხელოვნების ნიმუშები (მინანქრისა და სპილოს ძვლის ნაკეთობები) (XIX ს. 1870-იან წლებამდე), მაია ციციშვილი**

XIX საუკუნის ქართული პორტრეტული მინიატურა წარმოადგენს „ტფილისური პორტრეტული მხატვრობის“ ნაწილს. ამჟამად ცნობილია სამოც პორტრეტამდე. ისინი შექმნილია XIX ს-ის 20-70-იან წლებში. ამ სკოლის ფერწერული ნაწარმოებების მსგავსად,

აქაც ცნობილი ქართული თავადაზნაურობის გარკვეული ნაწილია გამოსახული. მინიატურული პორტრეტების უმეტესობა შესრულებულია ქაღალდზე ან მუჟაოზე ფანჯრით, ტუშითა და აქვარელით. პორტრეტების შედარებით მცირე ნაწილი (დაბლოებით 15-20 ნიმუში) ფაიფურისა და სპილოს ძვლისგან შექმნილ გულსაკიდ მედალიონებს წარმოადგენს, რითაც კიდევ უფრო მეტადაა გამოკვეთილი მათი მემორიალური ხასიათი და დანიშნულება. ყველა პორტრეტი შესრულებულია „ტფილისური პორტრეტული სკოლისათვის“ ნიშანდობლივი მახასიათებლების გაზიარებით. ფაიფურისა და სპილოს ძვლის მედალიონებზე თითოეული პირი უმეტესწილად მკერდამდეა დახატული, აქცენტირებულია სახე და უფრო მეტად ყურადღება მორთულობასა და აქსესუარებს ექვევა.

- **საქართველოში მოღვაწე ევროპელი (რუსი, პოლონელი, იტალიელი) მხატვრები (XIX-XX სს), ნინო ჭოდოშვილი**

ახალი და თანამედროვე ქართული ხელოვნების განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია საქართველოში მცხოვრები უცხოელი მხატვრების მოღვაწეობა. XIX ს-ის საქართველოს ხელოვნებას ადგილობრივ მხატვრებთან ერთად უცხოელებიც ქმნიდნენ. მათი რიცხვი საუკუნის პირველი წლებში ძლიერ გაიზარდა. აქ ესმირად ჩამოღილებები ევროპელი და რუსი მოგზაურები, მათ შორის მეცნიერები და მხატვრები. უცხოელ ხელოვანთა ნამუშევრები მხატვრულ ლირებულებასთან ერთად, ძალზე საინტერესო ისტორიულ დოკუმენტებს წარმოადგენენ. მნიშვნელოვანია მათი როლი XX ს-ის პირველ მესამედშიც. ამ პერიოდშიც საქართველოში მრავალი რუსი და ვეროპელი მხატვარი ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა. მათი უმეტესობა აქტიურად მონაწილეობდა ადგილობრივ მხატვრულ ცხოვრებაში, ხოლო 1910-იან წლებში თბილისში დამკვიდრებულმა ახალგაზრდა ხელოვანებმა, ახალი თაობის ქართველ მხატვრებთან ერთად, მოდერნისტული ხელოვნების განვითარებას შეუწყვეს ხელი.

- **ექსპრესიონისტული ტენდენციები ქართულ მხატვრობაში (შალვა ქიქოძე, მიხეილ ჭიათურელი; საურნალო-საგაზეთო გრაფიკა XX ს-ის 30-იან წლებამდე), ცისია კილაძე**

1920-იან წლებში ზოგიერთი ქართველი მხატვრის შემოქმედებაში თავს იჩენს ექსპრესიონისტული ნიშნები, სამყაროს დრამატული აღქმა, რაც მსოფლიოში იმჟამად გავრცელებული ტენდენციების გამოძახილია. ამ მხრივ ძალზე საინტერესოა შ. ქიქოძის, მ. ჭიათურელის, ი. გამრეკელის, ვ. სიდამონ-ერისთავის შემოქმედება. რა თქმა უნდა, ექსპრესიონიზმის უშუალო ზეგავლენა ამ მხატვრებთან არ იკოთხება, რადგან ყოველი მათგანის მხატვრობა მკაფიო ინდივიდუალური ხედვით გამოირჩევა. თუმცა ზოგიერთი ნამუშევარი მსგავსებას ამჟღავნებს ჩრდილოურ ექსპრესიონიზმთან. მაგ., შ. ქიქოძის ავტოპორტრეტები გარკვეულ მსგავსებას ავლენს ევროპული ექსპრესიონიზმის ნიმუშებთან. მისი ავტოპორტრეტების მაგალითზე აშკარაა ეროვნული ნიადაგის ძიება, დასავლეთევროპული მხატვრობის გამოცდილების გაზიარება და ინდივიდულაური ხედვა.

- **მოსე და ირაკლი თოიძეების მხატვრობა ქიმერონში, თეატრაბაზე**

მოსე და ირაკლი თოიძეების მოხატვლობა ყოფილი არტისტული კაფე „ქიმერონის“ მთავარი დარბაზის მიმდებარე რამდენიმე გვერდითი სივრცის – სათავსოს – კედლებს მოიცავს. ეს ნამუშევრები სავარაუდო 1920-21 წლებშია შესრულებული. დღეს ამ მოხატვლობის მხოლოდ ნაწილია შემორჩენილი. ფრესკები საყურადღებო მოსე და ირაკლი თოიძეების შემოქმედებასთან და ასევე თავად „ქიმერონის“ მოხატვლობასთან მიმართებით; „ქიმერონთან“ მიმართებით აღსანიშვნია მოხატვლობის თემატიკა, რომელიც, ზოგადად, რომანტიკულ-პოეტური ხასიათით გამოირჩევა. აქ არის ერთგვარად პოეტიზებული ეთნოგრაფიული ელემენტები, ქართული ლეგენდის მოტივები, ისევე როგორც „ცისფერყანწლებთან“ დაკავშირებული მოტივები. კომპოზიციათა ხასიათი უფრო დეკორაციულ-ორნამენტულია, ნაკლებად სრუქტურული, უმეტესად მოჩარჩოების გარეშ უწყვეტად გადადის ერთი პედალიდან მეორეზე. მოსე და ირაკლი თოიძეებთან, ისევე, როგორც ქიმერონის სხვა მხატვრებთან ვლინდება კავშირი მათივე დაზგურ მხატვრობასთან.

- ძველი თბილისის თემატიკა ქართველ გრაფიკოსთა შემოქმედებაში (კ. კვესი, დ. გაბაბაძე, ნ. ჩერნიშვილი, ბ. ბებუთოვა-გაბუნია, დ. გველესიანი), მარინე მემარიაშვილი (თემა გარდამავალია)

2011 წლის მანძილზე შეგროვდა დოკუმენტური და მხატვრული მასალა, დამუშავდა სამეცნიერო სტატიები, მონოგრაფიები და იმ პერიოდის პრესა. მასალის სისტემატიზაციის შედეგად გამოიკვეთა სამი ძირითადი ჟანრი: პეიზაჟი, პორტრეტი, სიუჟეტური და ჟანრული ხასიათის კომპოზიციები. შესრულების მანერა მერყეობს სხვადასხვა მხატვართან აკადემიზმიდან ავანგარდულ ძიებამდე.

1920-იანი წლების ბოლომდე ნამუშევრები სრულდებოდა ფანქრით ან ტუშით და მხოლოდ 1927-1929 წლებიდან ქართულ გრაფიკაში შეიმჩნევა ინტერესი სპეციფიური მასალების მიმართ - ამ დროიდან ჩვენ ვხვდებით ლინოგრავიურას, ოფორტს და ლითოგრაფიას.

- თბილისური ავანგარდი 1910-1920-იან წლებში - კულტურა/ხელოვნება და მისი მნიშვნელოვანი წარმომადგენლები (დავით კაკაბაძე, ლადო გუდიაშვილი, შალვა ქიქოძე, ბენო გორდეზიანი, ირაკლი გამრეკელი, კირილე და ილია ზდანევიჩები და სხვები), მზია ჩიხრაძე

ნაშრომში განხილულია თბილისური ავანგარდი ისტორიულ-კულტურულ და პოლიტიკურ-სოციალურ ჭრილში, მისი მრვალეროვნული, მრავალ შრეობრივი და ინტელექტუალური ხასიათი. გამოიყო ის შემოქმედნი, რომელთაც დიდწილად განსაზღვრეს ქართული ავანგარდის სახე, თუმცა ზოგიერთი მათგანი ცხადად გამოხატულ ავანგარდისტებად ვერ მოიაზრება, მაგრამ მათი შემოქმდებითი ძიებები აახლოებს მათ ავანგარდთან. აღსანიშნავია ამ უკანასკნელთა ავანგარდულ წრეებთან სოციალურ/კულტურული ერთობაც და ერთიანი ქართულ/თბილისური კულტურული გარემოს შექმნისას ამ შემოქმდთა მონაწილეობა, კულტურული პროცესების ავანგარდში ყოფნა და მათი წარმართვა.

• **სივრცის პრობლემა ქართულ-ტფილისურ მოდერნიზმში.** ნანა ყიფიანი ნაშრომი მიზნად ისახავს ქართულ-ტფილისური 1910-1920-იანი წლების მოდერნიზმის თავისებურება შეძლებისდაგვარად გამოავლინოს მასში სივრცის მნიშვნელობის პკლევით: თუ რატომაა სივრცე ასეთი მნიშვნელოვანი ქართული მოდერნიზმისთვის, რა სახის სივრცე აინტერესებს მას, როგორ უკავშირდება მისი სივრცითი აზროვნება ტრადიციას.

ნაშრომში გაანალიზებულია ქართველ მოდერნისთა შემოქმედება, უფრო კი მათი ცალკეული, ყველაზე მნიშვნელოვანი მხატვრული ნაწარმოებები, იმ პერიოდის პუბლიკაციები და მწერლებისა და პოეტების ნააზრევი.

სივრცითი აზროვნების თავისებურება გამოვლენილია დასავლეთ ევროპის ვიზუალურ მასალასთან შედარების გზითაც და იმ პერიოდის მნიშვნელოვანი თეორიული ნააზრევების ანალიზითაც.

1.10. ქართული სცენოგრაფია

- **XIX-XX საუკუნეთა მიჯნის თეატრის მხატვრობა** (ურნალ-გაზეთების დამუშავება: „დროება“, „ცნობის ფურცელი“, „სახალხო გაზეთი“, „თეატრი და ცხოვრება“, „ივერია“ ... XIX-ის 80-იანი წლებიდან 1920 წლამდე), (თუმაზე მუშაობა განსაზღვეულია 2010-2012 წწ.), ელენე თუმანიშვილი
- **XIX-XX საუკუნეთა მიჯნის თეატრის მხატვრობის შესასწავლად დამუშავდა პერიოდული გამოცემები (ურნალ-გაზეთები: დმუშავება: „დროება“, „ცნობის ფურცელი“, „სახალხო გაზეთი“, „თეატრი და ცხოვრება“, „ივერია“... XIX-ის 80-იანი წლებიდან 1920 წლამდე).**

- თეატრის მხატვრობა 1930-იანი წლებში (თამარ აბაკელია, ირინა შტემპერგი, მიხეილ შავიშვილი, ალექსანდრა თევზაძე), მარიანა ოკლეი

XX ს-ის 20-30-იანი წლების ქართული თეატრი და სცენოგრაფია სრულად ასახავს ამავე ეპოქის ხელოვნების სხვა დარგების ტენდენციებს, ეპოქის დამახასიათებელ სტილისტურ მრავალფეროვნებას. თეატრალურმა მხატვრობამ არა მარტო გამოიყენა XX ს-ის დასაწყისის ავანგარდული თეატრის პრინციპები, არამედ ეროვნული ქურადღება მიანიჭა მათ. 1920-იანი წ-ის ავანგარდული მიმართულების მრავალმხრივი გამოყენება ჯერ კიდევ 1930-იანი წლების I ნახევარში მეტ-ნაკლებად შესაძლებელი იყო. ამავე სანის II ნახევრიდან თეატრში მოღვაწე მხატვრები ძლიერი იდეოლოგიური წესის ქვეშ აღმოჩნდნენ. სცენური სივრცის მიმართ გაჩნდა შედარებით „მარტივი“ დამოკიდებულება. თუ 1920-იანი წლების მხატვრები სცენის მთელ გარემოს ითვისებდნენ, სადაც ლაკონური, აბსტრაქტულ-გეომეტრიული კონსტრუქციები მსახიობებს განსაკუთრებულ რიგმს, მიზანსცენათა კონტრასტულ შეპირისპირებისა და ფსიქოლოგიური მსახველების გადაწყვეტას სთავაზოდნენ, 1930-იანი წლების ბოლოდან ისინი იძულებული იყვნენ სცენა თხრობით-ლიტერატურულ დონემდე დაეკვანათ, რეალისტური პანო-სურათები სცენის ფონად წარმოედგინათ.

კვლევისთვის შერჩეული მხატვრები თრივე ამ პერიოდისათვის დამახასიათებელ ნიშნებს ამჟღავნებენ.

- **XX ს-ის 30-ანი წლების ქართული თეატრის ერთი უცნობი მხატვრის შემოქმედება (ლ. ბაზანკური), თამარ ბელაშვილი**

XX ს-ის პირველი ათწლეულები მრავალმხრივ საინტერესო პერიოდია ქართული თეატრის ისტორიაში. საყურადღებოა საქართველოს რეგიონების თეატრებში მოღვაწე მხატვრების შემოქმედებაც. ნაშრომი ეძღვნება ლ. ბაზანკურის შემოქმედებას, რომელიც ძირითადად ბათუმის თეატრში მოღვაწეობდა. გამოკვლეულია საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის მუზეუმში დაცული ლ. ბაზანკურის მიერ შესრულებული დეკორაციებისა და კოსტუმების ესკიზები სპექტაკლებისათვის: „წმ. იორგერის დღესასწაული“ და „7 დღე“ (1929-1930 წწ.). დეკორაციების ესკიზებში იკვეთება მხატვრის ინტერესი სცენის სივრცის გეომეტრიზირებული და იმავდროულად ლაკონური ფორმებით კონსტრუირებისაკენ. იმავე სპექტაკლებისათვის შექმნილი კოსტუმები კი – კვლავინდებულად ისტორიული რეალიზმით ხასიათდება.

1.11. ახალი არქიტექტურის განვითარების ისტორია

• **XIX საუკუნის თბილისის საერთ არქიტექტურა, (გარდამავალი თემა) მაია მანია 2011 წელს შესრულდა საველე სამუშაო თბილისის უდიდესი და ერთ-ერთი უძველესი სამოსახლო უბნის – კალას რამდენიმე მიკროუბანზე. პარალელურად დაკვირვება გრძელდება (თვალით და გრაფიკული ანალიზის, საარქივო ფოტოების თანამედროვე მდგრმარებასთან შედარებითა და შეჯერებით გზით) თბილისის უძველესი უბნის – საკუთრივ თბილისის ერთ-ერთ ურბანულ მონაკვეთზე. ყოველივე ეს ემსახურება თბილისის ძველი უბნების ურბანული თავისებურებების, უბნების სივრცითი აგებულების სპეციფიკის და ცალკეული საცხოვრებელი სახლების ტიპილებიური მრავალფეროვნების და სიძველის გამოვლენას. რადგან თბილისის არქიტექტურის კვლევა ამოუწურავია და ერთბაშად ვერ მოხერხდება, ამიტომ მიზნადაა დასახული ცალკეული ურბანული მონაკვეთების კვლევის საგნად გადაქცევა, რაც შემდგომში ერთ დოკუმენტურ მასალად შეიკვრება, აღნიშნული მასალა კი საფუძვლად დაედება თეორიულ ნაშრომს თბილისის არქიტექტურის შესახებ.**

- **საქართველოს XIX ს-ის მიწურულისა და XX საუკუნის 1910-იან წლების არქიტექტურა (თემა გარდამავალია), თამაზ გერსამია**

2011 წელს განხორციელდა იმ სპეციალური ლიტერატურის დამუშავება, რომელიც ეხება თბილისის XIX-XX სს-თა მიჯნის არქიტექტურის განვითარებასა და ისტორიას. დამუშავდა საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკასა და საქართველოს ცენტრალური ისტორიული არქივის ბიბლიოთეკაში 1890-იანი წლების დასაწყისიდან 1920-იანი წლების ჩათვლით დაცული პრესა (ქართულ და რუსულ ენებზე); მოპოვებულ იქნა გარკვეული ცნობები თბილისის იმ შენობა-ნაგებობათა მშენებლობის შესახებ, რომლებიც ისტორიულ-არქიტექტურულ ინტერესს წარმოადგენს. მოგროვდა საქართველოს ცენტრალური ისტორიული არქივისა და თბილისის საქალაქო არქივის ფონდებში დაცული გრაფიკული მასალა. ჩატარებული მუშაობის შედეგად შეირჩა იმ პერიოდისათვის ყველაზე დამახასიათებელი და ყველაზე მნიშვნელოვანი შენობა-ნაგებობათა ნიმუშები. შეგროვდა მათი თავდაპირველი პროექტები.

- **XX საუკუნის 20-50-იანი წლების გამოჩენილი არქიტექტორები საქართველოში**
(გ. ქურდიანი, ნ. ქურდიანი, ნ. სევეროვი, მ. კალაშნიკოვი, ნ. ნეპრინცევი, ვ. ურუშაძე, მ. შავიშვილი, მ. ქოჩაკიძე, ზ. მინდორაშვილი, ი. ჩხერიძე, ა. კალგინი, გ. ტერ-მელიქოვი, მ. მელია), ლალი ანდრონიკაშვილი
ნაშრომში წარმოდგენილია საბჭოთა პერიოდში მოღვაწე გამოჩენილი ქართველი და საქართველოში მოღვაწე რუსი არქიტექტორების (გ. კალაშნიკოვი, ნ. სევეროვი, მ. მელია, ზ. ქურდიანი, მ. ნეპრინცევი, ა. კალგინი, გ. ტერ-მიქელოვი, მ. მომონოშვილი და სხვ.) ბიოგრაფიები და მათი ძირითადი ნამუშევრების აღწერილობა. გამოკვლეულია თითეული ავტორის ხელწერის თავისებურება, ინდივიდუალობა, რომელიც ესოდენ რთულად მისაღწევი იყო უნიფიცირებული სტილის ფარგლებში. ყურადღება გამახვილებულია ერთიანი საბჭოთა სტილის ფარგლებში ქართული არქიტექტურის თავისებურების – ეროვნული მოტივების გამოყენების მცდელობაზე და გამოტანილია დასკვნები ზოგადად ქართული არქიტექტურის ისტორიისათვის XX ს-ის 30-60-იანი წლების მონუმენტური არქიტექტურის მნიშვნელობაზე.

1. 12. საარქივო მასალის დამუშავება და გვლევა

- გ. ჩუბინაშვილის „ქართული არქიტექტურის გზების“ კომენტირებული თარგმანი, დიმიტრი თუმანიშვილი
გ. ჩუბინაშვილის 1936 წლის მოხსენება „ქართული არქიტექტურის გზები“ უდავოდ ქართული ხელოვნებათმცოდნეობის კლასიკური ნაშრომთაგანია – ისტორიულადაც მნიშვნელოვანი და დღევანდლამდე აქტუალური. ამასთანავე, მისი ქართული ვერსია მოძველებულია – მეტისმეტად სიტყავსიტყვითიც და ტერმინოლოგიურადაც, დღევანდელი თვალსაზრისით, გაუმართავი, შესაბამისად – მნელი საკითხავი და გასაგები. ნაშრომის ამოცანა იყო „ქართული აქრიტექტურის გზები“ შეძლებისდაგვარად ა) სრულად და ზედმიწევნით გადმომეცა როგორც გ. ჩუბინაშვილის აზრი, ასევე მისი აზროვნების წესიც, არგუმენტაციის თავისებურებანი და ა.შ. ბ) ოხობა გამჭვირვალე და ერთმნიშვნელოვანი ყოფილიყო, არ დარჩენილიყო რისამე გაუკულმართებით გაგების შესაძლებლობა – რაც არაერთხელ მომხდარა, სამწუხაროდ. თითქმის 80 წლის შემდეგ, ცხადია, ზოგი რამ განმარტებას და ახსნას საჭიროებს – დაზუსტდა (მათ შორის თავად გ. ჩუბინაშვილის მიერ) ზოგი მონაცემი, ამას გარდა, კომენტირებას მოითხოვს ზოგიერთი ტერმინი და შეფასებაც. შესაბამისად, თარგმანს დაერთო შესაბამისი შენიშვნები და მთარგმნელის ბოლოთქმა.

2. ძეგლთა აღმოჩენის და სამეცნიერო ინცორმაცია

ცენტრის ძეგლთა აღწერილობისა და სამეცნიერო ინცორმაციის ჯგუფის მიერ განხორციელდა შემდეგი სამუშაო:

- ცენტრისა და საერთაშორისო დოკუმენტაციის კომპანია IDC-ს შორის გაფორმებული კონტრაქტით გათვალისწინებულ სამუშაოები. მომზადდა მასალები ინგლისურენოვანი კრებულის "ქართული არქიტექტურა" (ძველი ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლთა დოკუმენტირებული ფოტო-საარქივო კოლექცია მიკროფილმებზე 47000 ფოტოსურათით) მეგზურის ბიბლიოგრაფიისა და ვიზუალური დოკუმენტაციისათვის, რომელიც უნდა განთავსდეს აღნიშნული კრებულის გამომცემლის, პოლანდიური კომპანიის - BRILL IDC-ის ვებ-გვერდზე;
- მომზადდა რვატომეულში შემავალი 2000 ხუროთმოძღვრული ძეგლის ანბანური, ტიპოლოგიური, ქრონოლოგიური, ფუნქციური და გეოგრაფიული სახელების საძიებლები ინტერნეტის ქსელში განსათავსებლად;
- მომზადდა მასალა სამეცნიერო-საცნობარო ენციკლოპედიური გამოცემის "საქართველოს ისტორიისა და კულტურის ძეგლთა აღწერილობის მე-3 წიგნში (წიგნი გამოიცემა ქართული ენციკლოპედიის, ირ. აბაშიძის სახელობის მთავარ სამეცნიერო რედაქციასთან თანამშრომლობით 2012 წლის ბოლოს) შემავალი ხუროთმოძღვრული და კედლის მხატვრობის ძეგლთა სამეცნიერო აღწერილობებისთვის (დაახლ. 100 სტატია);
- მუშაობა მიმდინარეობდა და მომავალ წელსაც გაგრძელდება პროგრამული უზრუნველყოფით აღჭურვილ დიგიტალურ გზამკვლევზე (ინგლისურ ენაზე) – "ქართული არქიტექტურა – აღმოსავლეთ საქართველო". გზამკვლევში მიმოხილულია აღმოსავლეთ საქართველოს 11 ისტორიული მხარის (კახეთი, ერწო-თიანეთი, ხევი, ხევსურეთი, მთიულეთი, ფშავი, თუშეთი, შიდა ქართლის ცენტრ. ნაწილი, შიდა ქართლის მთიანეთი, ქვემო ქართლი) და თბილისის ტერიტორიაზე განლაგებული ათასზე მეტი ხუროთმოძღვრული ძეგლი, სათანადო ტექსტობრივი და ვიზუალური მასალის თანხლებით (დაახლ. 15000 ფოტო და ნახაზი).
- გამოიცა ალბომი – „ოთხთა ეკლესია“, სერიიდან „ქართული ნივთიერი კულტურის ძეგლები საზღვარგარეთ“.

3. პრეზისა და პიპლიორთვების სესტორი

3. 1. ცენტრის არქივის თანამშრომელთა მიერ დამუშავდა:

- ლ. რჩეულიშვილის არქივი (აფხაზეთის არქიტექტურული ძეგლები), ნელი კობახიძე;
- რუსუდან მეფისაშვილის არქივი (ერევანის ეკლესიის ნახაზები), ნელი კობახიძე;
- ც. ჩახხუნაშვილის მიერ არქივისთვის გადმოცემული მასალა: ბოდბის წმ. ნინოს და წმ. გიორგის ტაძრების, იოანე ბოდბელის სასახლის და მცხეთის წმ. ჯვრის მონასტრის – პროექტები, ანაზომები, ფოტოები, ანგარიშისა და ფოტოების ელექტრონული ვერსია. მოხდა მათი სისტემატიზაცია და კატალოგიზაცია, ნელი კობახიძე;
- 1974-1979 წლებში იტალიელი მეცნიერების (ალბაგო ნოველოს მასალა) მიერ ქართული ხელოვნებისადმი მიძღვნილი სიმპოზიუმისათვის გადაღებული ქართული არქიტექტურის ძეგლების ნახაზების ფოტოასლების მიხედვით გაკეთდა შემდეგი რეგიონების: შიდა ქართლის, ქვემო ქართლის, კახეთის, სამცხე-ჯავახეთის, აჭარის და ზემო სვანეთის ცნობილი არქიტექტურული ძეგლების სააღრიცხვო ბარათები. განხორციელდა მათი სისტემატიზაცია, კატალოგიზაცია (გარდამავალი სამუშაო); ნელი კობახიძე, ბაადურ კუპრეიშვილი;

- XX-XXI სს. არქიტექტორ-რესტავრატორთა შესახებ ბიოგრაფიული ცნობარის შედგენა (გარდამავალი სამუშაო), ხათუნა ჭურლულია

3. 2. ბიბლიოთეკა

ცენტრის ბიბლიოთეკაში მიმდინარეობს გადარჩენილი წიგნების (დაახლოებით 10 000 ეგზემპლარი) დამუშავება, გაწმენდა, დახარისხება (გარდამავალი სამუშაო), ასევე ახალი წიგნების რეგისტრაცია. ასევე ახალი წიგნების რეგისტრაცია. შემსრულებელი: დალი მუხაძე ბიბლიოთეკის თანამშრომლებმა გაიარეს ტრენინგები ილიას უნივერსიტეტსა და ეროვნულ არქივში.

3.3. ცენტრის ვებ-გვერდი

მიმდინარეობს ცენტრის ვებ-გვერდის მუდმივი განახლება და ახალი მასალით შევსება (ხათუნა ჭურლულია, აზა ლობჟანიძე); www.gch-centre.ge

4. სერგო ქობულაძის სახ. ხელოვნების მემკვიდრეობის ფინანსირების დაგროვათობის საშმიანობა

2011 წლის განმავლობაში ლაბორატორიის თანამშრომლების მიერ, წლიური გეგმის შესაბამისად ხორციელდებოდა არქივში დაცულ ფოტო-მასალაზე არსებული, მოძველებული ფორმატის საკარტოთეკო ბარათების ჩანაცვლება ახალი ფორმის ბარათებით, და აგრეთვე სლაიდების დიგიტალიზაციის პროცესი. დამზადებულია 540 ერთეული საკარტოტეკო ბარათი; დასკანერდა და კომპიუტერულ მონაცემთა ბაზაში შევიდა 599 სლაიდი ლაბორატორიის სლაიდოთეკიდან. შესრულდა მესხეთ-ჯავახეთის ტრადიციული საცხოვრებელი სახლების ფოტოების დაცვისაცია.

მომზადდა საილუსტრაციო მასალა მრავალი სხვადასხვა გამოცემისთვის, მათ შორის დიდი მოცულობის სამუშაო შესრულდა აშშ-ში დაგეგმილი გამოცემისთვის

„საქართველო“, ალბომებისთვის: ელენე ახვლედიანი, ავთო ვარაზი, გიგო გაბაშვილი და სხვ.

5. საქართველოს კულტურული მემკიდრეობის პოპულარიზაცია

5.1. გამოფენები/პრეზენტაციები/გამოცემები

- 12 იანვარი – საქართველოს კულტურის სამინისტროში გაიმართა ცენტრის მიერ გამოცემული წიგნის – „ქართული ქრისტიანული ხელოვნება“ მეორე გამოცემის პრეზენტაცია;

- 1 აპრილი – ევროპის სახლში გაიმართა ქართული ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტის 70 წლისთავისადმი მიძღვნილი საიუბილეო საღამო და ცენტრის მიერ გამოცემული წიგნების პრეზენტაცია; საღამოზე დამსწრე საზოგადოებამ 80 წელი მიულოცა ბატონ თეიმურაზ საყვარელიძეს, ინსტიტუტის დირექტორის 2000-2006 წლებში.

- 8 ივნისი – თბილისის ისტორიის მუზეუმი (ქარვასლა) – არქიტექტორ მიხეილ კალაშნიკოვის 125 წლისთავისადმი მიძღვნილი საიუბილეო გამოფენა. ორგანიზატორები: გ. ჩუბინაშვილის ცენტრი, საქართველოს ეროვნული მუზეუმი, საქართველოს არქიტექტორთა კავშირი, კულტურულ-საგანმანათლებლო კავშირი ‘რუსკი კლუბ’;

- 9 ოქტომბერი – რუსთაველის თეატრის სამეჯლისო დარბაზი – გამოფენა ‘**SALVE**’ – ძველი თბილისის სადარბაზოები“. გამოფენის ორგანიზატორები: ცენტრის მეცნიერი თანამშრომლები – თამაზ გერსამია, მარინა მემარიაშვილი, ცისია კილაძე. გამოფენა დააფინანსა ქალაქის მერიამ და თბილისის კულტურული დონისძიებების ცენტრმა. გამოფენა ჩატარდა „თბილისობის“ ფარგლებში;

- მაისი, ბერლინი (გერმანია) – **თეატრალური მხატვრობის** გამოფენა, საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა სამინისტროს დაკვეთა, გამოფენის პურატორი – მ. ოკლეი;
- მაისი-ივნისი, გამოფენა **ბუსტროფედონი**, გ. ლეონიძის ლიტერატურის მუზეუმის საგამოფენო დარბაზი, ორგანიზატორი ნ. ყიფიანი;
- ნოემბერი – თეატრალური მხატვრობის გამოფენა თბილისში, რუსთაველის თეატრის ფოიეში, დაკავშირებული ნატოს დელეგაციის ვიზიტთან საქართველოში, საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს დაკვეთა, გამოფენის კურატორი – მ. ოკლეი;

- 7 ნოემბერი – საქართველოს საპატრიარქოში გაიმართა ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორის ცენტრის თანამშრომლის ლეონიძე შერვაშიძის 100 წლისთავისადმი მიძღვნილი საიუბილეო საღამო. ორგანიზატორები: გ. ჩუბინაშვილის ცენტრი, საქართველოს საპატრიარქოსთან არსებული ახალგაზრდობის სულიერი და ინტელექტუალური ცენტრი, ჯერარლდიკის ცენტრი, საქართველოს თავადაზნაურთა დარბაზი.
- ნოემბერი – გამოფენა **An American in Tbilisi – Trisha Donnelly, Wade Guyton, Elisabeth Kley**, (სამი საერთაშორისო მხატვრის გამოფენა), თბილისის ეროვნული გალერეა, ორგანიზატორი ნანა ყიფიანი;
- 21 დეკემბერი, ევროპის სახლი – გამოფენა – „ქართული თეატრალური მხატვრობა – დრო და სივრცე“. ევროპის სახლის დაფინანსებითა და ხელშეწყობით, კურატორი მ. ოკლეი;

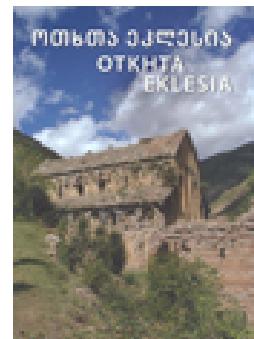
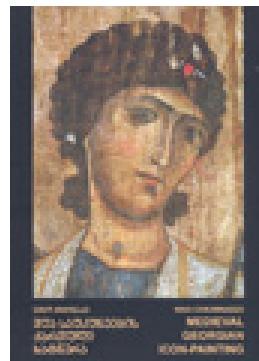
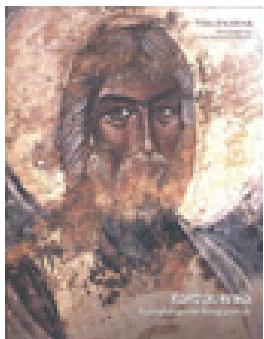
- 7 ნოემბერს სამების საკათედრო ტაზრის საკონცერტოციო დარბაზში საქართველოს საპატრიარქომ და გ. ცუბინასვილის ცენტრმა გამართეს საღამო მიზღვნილი ცენტრის თანამშრომლის ლეონიძე შერვაშიძის 100 წლისტავისადმი. მოგონებებით გამოვიდნენ საქართველოს პატრიარქი ილია II, ცენტრის თანამშრომლები კიტი მაცაბელი, მარიამ დიდებულიძე; ისტორიკოსი გია აჩაბაძე

5. 2. 2011 წლის გამოცემები

2011 წელს ცენტრმა გამოსცა შემდეგი წიგნები

- წალენჯიხა, მაცხოვრის ტაძრის მოხატულობები (ი. ლორთქიფანიძე, გ. ჯანჯალია);
- შუა საუკუნეების ქართული ხატწერა (ნ. ჭიჭინაძე);
- ოთხთა ეკლესია (თ. დვალი, ნ. ანდოულაძე),
- ვაჟა-ფშაველა, საიუბილეო ალბომი

5. 3. ცენტრის თანამშრომელთა მიერ გამოცემული წიგნები

- დ. ხოშტარია, თბილისის ძეველი სასტუმროები, გამომცემლობა „არტანუჯი“.
- მ. გაჩეჩილაძე, თ. ბელაშვილი, გიორგი როინიშვილი. ალბომი.
- მ. მემარიაშვილი, ძეველი თბილისის სადარბაზოები, ბუკლები;
- მ. ჩიხრაძე, ნახატის განვიტარების თავისებურებები თანამედროვე ქართულ ხელოვნებაში;
- თ. ტაბატაძე, არტისტული კაფე ქიმერიონი და მისი მოხატულობა. ტფილისი, 1919 წელი
- მოდერნისტული დისკურსი ევროპის პერიფერიაზე: ქართული მოდერნიზმი კულტურული გზაჯვარედინზე. „ტექსტბუქი“ (ოთხეტომეტული) ინგლისურ ენაზე შემდგენელი და თანაავტორი მ. ჩიხრაძე;
- ნ. ყიფიანი, Lost in Art History; David Kakabadze, ბერლინის ისტორიის მუზეუმის საერთაშორისო გამოფენის Critic & Crisis, წიგნი-კატალოგი.

5.4. 2011 წელს ცენტრმა გამოსცა ჟურნალი „საქართველოს სიმველენი“, № 14

ჟურნალში გამოქვეყნდა ცენტრის თანამშრომელთა ნაშრომები:

- მ. გაბაშვილი, ზოომორფულ გამოსახულებათა იკონოგრაფიული ტიპის შესახებ;
- თ. დადიანი, ბრდამორის დიდი ქასვეტი;
- თ. ხუნდაძე, ბზის წმინდა გიორგის ეკლესიის რელიეფები;
- გ. პატაშური, გ. ლალიაშვილი, წმინდა კვირიკესა და ივლიტას ტაძარი ნასოფლარ დრანეთთან;
- ქ. გედევანიშვილი, იქვის წმ. გიორგის ეკლესიის „განკითხვის დღის“ იკონოგრაფიული თავისებურებაზი;
- ქ. კვაჭაბაძე, თეგენების „შვლის“ ეკლესიის საფასადო სტულატურა;

- მ. მანია, ავლევის შესახვევის ძველი სახლი და მისი მიკროუბანი;
- ნ. ჭინჭარაული, თერგდალეულთა ეპოქის „უცნობი პეიაჟები“ (რომანზ
გველესიანის გრაფიკული ჩანახატები);
- ბ. ჭურღულია, გ. ქდენტი, ლეონიდე (ლეო) შერვაშიძე;
- ლ. ხუსკივაძე, ნინი ყაუხეჩიშვილი.

2011 წელს ცენტრმა გამოსაცემად მოამზადა უურნალ „საქართველოს სიძეველენი“ № 15, რომელიც ეძღვნება გ. ჩუბინაშვილის სახ. ქართული ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტის დაარსებიდან 70 წლისთავს.

5. 5. 2011 წელს ცენტრმა მოამზადა ელექტრონული უურნალი „Ars Georgica“, სერია B (www.georgianart.ge), რომელშიც შევიდა ცენტრის თანამშრომელთა სტატიები:

- თ. ბელაშვილი, ექსპრესიონისტულ-კონსტრუქტივისტული ძიებები XXს.-ის პირველი ათწლეულების ქართულ სცენოგრაფიაში;
- მ. გაჩეჩილაძე, გოგი როინიშვილი (დაბადებიდან 90 წელი);
- მ. გაჩეჩილაძე, ავთანდილ (ავთო) პოპიაშვილი;
- ე. თუმანიშვილი, ჩანაფიქრიდან რეალიზაციამდე მიხეილ თუმანიშვილის სპექტაკლების მხატვრული გადაწყვეტის პრინციპი;
- მ. ციციშვილი, გიორგი გაბაშვილის უცნობი მხატვრობა;
- ლ. ანდრონიკაშვილი, თბილისური სახლი (თაბუკაშვილის ქ. № 51);
- ნ. ჭინჭარაული, წიგნის მინიატურული მხატვრობა: მეტამორფოზა par excellence? (თანამედროვე ქართული მინიატურული მხატვრობა: ტრადიცია და იდენტობა);
- მ. ოკლეი, ქართული თეატრალურ-დეკორაციული ხელოვნება დასავლეთ ევროპულ სცენოგრაფიასთან მიმართებაში;
- მ. ციციშვილი, ნინო ქსნის ერისთავის ასულის პორტრეტი;
- მ. მემარიაშვილი, პეიზაჟური უანრის განვითარების ახალი ტენდენციები 1930-იანი წლების ქართულ გრაფიკაში.

5. 6. სამეცნიერო და პრაკტიკულ გამოცემები გამოქვეყნებული ცენტრის თანამშრომელთა ნაშრომები

უურნალი – ACADEMIA, 2/2011

- დ. თუმანიშვილი, უახლესი ქართული ხელოვნების შესწავლისათვის;
- მ. დიდებულიძე, დავით კაკაბაძის „ბრეტანი“ და შორეული აღმოსავლეთის ხელოვნება;
- ც. კილაძე, შალვა ქიქოძის ავტოპორტრეტი „უდროოდ დაღუპული მეგობრის მოსაგონებლად“;
- ნ. ნაცვლიშვილი, თბილისის პათოლიკური თემის ისტორიიდან (სოლოლაკის სასაფლაო);
- მ. ლილუაშვილი, წმ. მიქაელ მთავარანგელოზის ეკლესია თბილისში;
- თ. ხუნდაძე, შეა საუკუნეების (V-XI სს.) ქართული საქტიტორო ტელიეფის იკონოგრაფიული ვარიაციები;
- ც. ჩახხუნაშვილი, კიდევ ერთხელ მცხეთის წმინდა ჯვრის მცირე ტაძრის შესახებ;
- გ. სურამელაშვილი, სიგველის შენარჩუნების ტრადიცია თბილისის ურბანულ მემკვიდრეობაში და დღევანდელი დანაკარგები.

უურნალი – ძველი ხელოვნება დღეს

- ს. ლექავა, დარბაზული საცხოვრებლები მესხეთ-ჯავახეთში;
- დ. ოუმანიშვილი, სად იწყება და სად მთავრდება ძველი თბილის.

კრებული – ხელოვნება საქართველოს საზოგადოებრივ სივრცეში – საქართველოს გოეთეს ინსტიტუტი, თბილისი, 2011 წ. („Kunst im Öffentlichen Raum von Georgien“, „Raum für Raum – Kunst im Öffentlichen Raum in Georgien“, Goethe-Institut Georgien , Tbilissi, 2011,)

- 6. ჭოდოშვილი, სივრცე სივრცისთვისთვის – ხელოვნება საქართველოს საჯარო სივრცეში.

უურნალი – Русский клуб. № 4, 2011

- ო. გერსამია, “Ясная и любимая душой цель “;
- მ. მემარიაშვილი, Гиоргий Николаевич Шишков – художник из Тбилиси

უურნალი - „ინტელექტუალი“, № 17, 2011 (International Scientific Journal,,Intellectual”)

- 6. მირცხულავა, Soc. realizm in Georgian art

უურნალი „სპექტრი“, 2011, №1

- ა. ოქროპირიძე, ხახულის სამხრეთ სარკმლის მორთულობისათვის

5. 7. უცხოეთში დაგეპდილი და დასაბაზდად გადაცემული ნაშრომები

- ქ. გედევანიშვილი, The Depiction of the Ecumenical Councils at Gelati Monastery: Interrelationship between Image and Text, კრებულში "Bild und Text im Mittelalter" Boehlau 2011;
- ჩ. ჩიხრაძე, „ობილისი პოეტების ქალაქი“, სამეცნიერო უურნალი – *Modernism-Modernity*. Johns Hopkins University Press;
- ო. ტაბატაძე, Some Peculiarities of Tbilisi Modernist Artistic Cafe *Kimerioni*. About Conceptual Content of *Kimerioni* Wall Paintings, სამეცნიერო უურნალი – *Modernism-Modernity*. Johns Hopkins University Pres;
- ო. გერსამია, ენციკლოპედია “ Allgemeines Kunstlerlexikon “, K.G.Saur Verlag. Munchen, Leipzig, 5 სტატია;
- ლ. ანდრონიკაშვილი, „ქართული ხუროთმოძღვრება“, "Architectura Georgiana" ნარკვევი იტალიურ-ქართული გამოცემისათვის - "Al Oriente", 2011 Milano

5. 8. 2011 წელს ცენტრის თანამშრომელთა მიერ გამოსაცემად მომზადებული და დასასტამპად გადაცემული ნაშრომები:

ზიგნები

- დავითგარეჯის მონასტრები. საბერები (ავტორთა ჯგუფი)
- არქიტექტორები და მშენებელი ოსტატები შუა საუკუნეების საქართველოში (ავტორთა ჯგუფი)
- ანანური (ავტორთა ჯგუფი);
- მ. გაჩეჩილაძე, სერგო ქობულაძე. ალბომი
- მ. ციციშვილი, გიგო გაბაშვილი, ალბომი.

პერიოდიკა

კრებული „დმანისი“

- კ. მაჩაბელი, ქართლის სკულპტურული სახელოსნოს ისტორიისათვის;

კრებული „ჯავახეთის ქრისტიანული ძეგლები“

- კ. მაჩაბელი, ჯავახეთის ქვაჯვარები;

კრებული ხობის მონასტერი

- ნ. ჭიჭინაძე, ხობის მონასტრის საგანძურო

კრებული – მოდერნულობის ისტორია და თეორია (ილიას უნივერსიტეტის კრებული)

- ე. გედავანიშვილი, მსოფლიო საეკლესიო კრებათა ასახულობანი გელათის ტაძრის მოხატულობაში და საქართველოს იმუმინდელი პოლიტიკური ორიენტაცია.

უურნალი - „ქართველოლოგია“

- თ. სანიკიძე, გერგეტის სამება

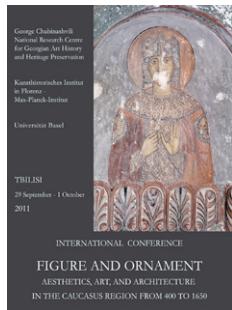
ალმანახი – „მწიგნობარი-2011“

- მ. გაჩეჩილაძე, გოგი წერეთელი

6. სამეცნიერო პოლიტიკის თემა

6. 1. ცენტრის მიერ ორგანიზებული კონფერენციები

2011 წელს გ. ჩუბინაშვილის სახ. ქართული ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტის დაარსების 70 წლითავს მიეძღვნა ცენტრის მიერ ორგანიზებული ორი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია და ერთი სტუდენტური სამეცნიერო კონფერენცია:

- 29 სექტემბერი – 1 ოქტომბერი, თბილისი, საერთაშორისო კონფერენცია – „ფიგურა და ორნამენტი: ესთეტიკა, ხელოვნება და არქიტექტურა კავკასიის რეგიონში, 400-1650“ (Figure and Ornament: Aesthetics, Art and Architecture in the Caucasus Region 400 to 1650). ორგანიზატორები გ. ჩუბინაშვილის ცენტრი, ფლორენციის მაქს პლანკის ინსტიტუტი და ბაზელის უნივერსიტეტი რუსთაველის ფონდისა და ბაზელის ნებაყოფლობითი აკადემიური საზოგადოების ფინანსური მხარდაჭერით.
- კონფერენციაში მონაწილეობა მიიღო 10 ქართველმა და 20 უცხოელმა მეცნიერმა ევროპის სხვადსხვა სამეცნიერო ცენტრებიდან.

კონფერენციაზე მოხსენებები წაიკითხეს ცენტრის თანამშრომლებმა:

- ლ. ხუსკივაძე, The Issue of Cultural Correlation (Ornament in the Repoussé Art);
- ნ. ჭიჭინაძე, Framing the Sacred: Repoussé Revetment of Medieval Georgian Icons;
- კ. მაჩაბელი, Ornament-Figure-Symbols (Early Medieval Georgian Reliefs);
- დ. ხოშტარია (თანავტორი გ. ბოგიში), Palmettes with Concentric Ribs. Study of an Ornament in Medieval Georgian Art and Beyond;
- თ. ხუნდაძე, (თანავტორი ა. შანშიაშვილი), Figure and Ornament Confirming Georgian Diplomatic and Missionary Activities in the North Caucasus ;
- ქ. გელევანიშვილი, Representation of the Saints Making the Limitless Sacral Space;
- ქ. კვაჭაბაძე, Seljuk Ornament in Georgian and Armenian Architectural Sculpture ;
- ი. გივიაშვილი, Meeting of Two Traditions: sculptures of Georgian Church in Armenian Ani,

დაიბეჭდა კონფერენციის თემისები

- 27-28 ოქტომბერი, თბილისი, საერთაშორისო კონფერენცია „მეხსიერება, ხელოვნება და ხელოვნების ისტორია იდენტურობის ძიებაში“; ორგანიზატორები: გ. ჩუბინაშვილის ცენტრი, საქართველოს კულტურის სამინისტროს, აშშ საელჩოს და საქართველოსში გოეთეს ინსტიტუტის მხარდაჭერით

ილეობა მიიღო 32 მეცნიერმა, მათ შორის ამერიკელმა და რუსმა მეცნიერებმა

მოხსენებები წაიკითხეს ცენტრის თანამშრომლებმა

- ც. კილაძე, ავტოპორტრეტი შალვა ქიქიძის შემოქმედებაში;
- თ. ბელაშვილი, ექსპრესიონისტულ-კონსტრუქტივისტული ძიებები XXს.-ის პირველი ათწლეულების ქართულ სცენოგრაფიაში;
- ე. თუმანიშვილი, მხატვრული გადაწყვეტის პრინციპი მ. თუმანიშვილის მოსაზრებათა მიხედვით;
- მ. მანია, ციხისუბანი – ძველი თბილისის დაკარგული ფასეულობა
- მ. ციციშვილი, გიორგი გაბაშვილის უცნობი მხატვრობა
- ნ. ჭინჭარაული, წიგნის მინიატურული მხატვრობა: მეტამორფოზა par excellence?"(თანამედროვე ქართული მინიატურული მხატვრობა: ტრადიცია და იდენტობა)
- მ. ოკლეი, XX საუკუნის ქართული სცენოგრაფია: ტრადიცია და ნოვატორობა
- ლ. ანოელავა, მცხეთის ჯვრის მხატვრულ-ხატოვანი მეტყველება და სიმბოლური სემანტიკა
- ს. ლევაგა, ა. ოქროპირიძე, აბსტრაქტული ელემენტის სახვითი ტრანსფორმაციისათვის ქართულ ხელოვნებაში);
- ნ. ყიფიანი, „დამშვიდობების ხელოვნებისთვის“ - ქართული მოდერნიზმის პელევის მიმართულებება;
- გ. ხოშტარია, ქართული სახვითი ხელოვნების განვითარების თავისებურებები XX საუკუნეში.

დაიბეჭდა კონფერენციის თეზისები

- 16-17 დეკემბერი, თბილისი – სტუდენტთა სამეცნიერო კონფერენცია. ორგანიზატორები: გ. ჩუბინაშვილის ცენტრი და თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემია.

კონფერენციაში მონაწილეობა მიიღეს
 ა.ქუთათელაძის სახ. თბილისის სამხატვრო
 აკადემიის, ი.ჯავახიშვილის სახ. თბილისის
 სახელმწიფო უნივერსიტეტის, თბილისის
 სასულიერო აკადემიისა და თეატრისა და კინოს
 უნივერსიტეტის სტუდენტებმა და მაგისტრანტებმა.

სხვა კონფერენციები:

- **19 აპრილი, თბილისი – მრგავილი მაგიდა თემაზე – „ძველი თბილისის იდენტურობა და სული“** (ბრიტანეთის საბჭოს, გოეთეს ინგიტუტის, საქართველოს ICOMOS-ის და ხელოვნების საერთაშორისო ცენტრის – Iсториale მიერ ერთი წლის მანძილზე ჩატარებული სემინარების, კონფერენციებისა და გამოფენების შემაჯამებელი სხდომა). მრგავილი მაგიდის მუშაობაში მონაწილეობდნენ ცენტრის დირექტორი, მარიამ დიდებულიძე, ცენტრის მეცნიერი თანამშრომლები – მაია მანაია და მანანა სურამელაშვილი;
- **2-5 მაისი – თბილისის ეკონომიკური განვითარების ფორუმი.** კონფერენცია ჩატარდა თბილისის მერიისა და საკრებულოს თაოსნობით და მსოფლიო ბანკის ფინანსური მხარდაჭერით. კონფერენციის მუშაობაში მონაწილეობა მიიღეს ცენტრის დირექტორმა, მარიამ დიდებულიძემ და ცენტრის თანამშრომლებმა ციცინო ჩაჩეუნაშვილმა, მანანა სურამელაშვილმა, მარინე გაჩეჩილაძემ;
- **5-8 მაისი, ზალცბურგი – საერთაშორისო კონფერენცია მიემდვნა სტრუქტურის რღვევისა და ქალაქების სახეცვლილების საკითხს, SCUPAD-ის მიერ გამართული ურბანული დაგეგმვარებისა და განვითარების 43-ე ყოველწლიური კონგრესი**
 - გ. მანია, თბილისის ურბანული და არქიტექტურული მემკვიდრეობა – დაცვის მდგომარეობა
- **16 ივნისი, თბილისი – საერთაშორისო სემინარი – „ძველი თბილისის მდგრადი განვითარება: გამოწვევები და შესაძლებლობები“** (ორგანიზატორი საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტო და ნორვეგიის კულტურული მემკვიდრეობის დირექტორატი (Riksantikvaren)
- გ. დიდებულიძე, ძველი თბილისის ახალი სიცოცხლე
- **2011 წ. 20 ივნისი, თბილისი – სამეცნიერო კონფერენცია „მიხეილ თუმანიშვილი – თეატრის თეორეტიკოსი“** (გაიმართა რუსთაველის თეატრში)
 - ე. თუმანიშვილი, ჩანაფიქრიდან რეალიზაციამდე, მხატვრული გადაწყვეტის პრინციპი გ. თუმანიშვილის მოხაზუებათა მიხედვით.
- **22-27 აგვისტო – ბიზანტინისტთა XXII საერთაშორისო კონგრესი, სოფია, ბულგარეთი (22nd International Congress of Byzantine Studies)**

მოხსენებები წაიკითხეს

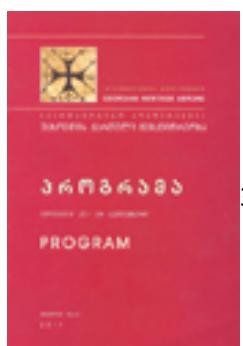
- ლ. ხუსკივაძე, გელათის მოზაიკა;
- ქ. დიდებულიძე, მწვალებლობის წინააღმდეგ მიმართული საღვთისმეტყველო კამათების გავლენა ყინცვისის წმ. ნიკოლოზის ტაძრის მოხატულობაზე;
- 21 სექტემბერი, თბილისი, არქიტექტურისა და ქალაქშენებლობის ისტორიკოსთა პირველი ქართულ-იაპონური სემინარი, ორგანიზატორები: გ. ჩუბინაშვილის ცენტრი და ტოკიოს ტექნოლოგიის ინსტიტუტი
 - 6. ნაცვლიშვილი, კათოლიკური ეკლესიები საქართველოში
 - ი. მანია, თბილისის ქარვასლები

- 20-22 სექტემბერი, თბილისი, საერთაშორისო კონფერენცია – „საზოგადოება და ისტორიული გარემო“ ორგანიზატორები საქართველოს ICOMOS, ნორვეგიის კულტურული მემკვიდრეობის დირექტორატი (Riksantikvaren), სელოვნების საერთაშორისო ცენტრი – ISTORIALI, კონფერენციის პარტნიორი საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა, ბრიტანეთის საბჭო, გ. ჩუბინაშვილის ცენტრი
 - ქ. სურამელაშვილი, ტურის გაძლიერება თბილისის ისტორიულ უბნებში

კონფერენციაზე ცენტრის დირექტორმა გადასცა ცნობილ ურბანისტს იუკა იუკილებოს (ICCROM, იტალია) მისი წიგნის „ხუროთმოძღვრების კონსერვაციის ისტორია“ ქართული თარგმანის ელექტრონული ვერსია, რომელიც ცენტრის თანამშრომლებმა მოამზადეს.

- 20-24 სექტემბერი, საერთაშორისო კონფერენცია – „უცხოეთის ქართული მემკვიდრეობა“ (ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი)

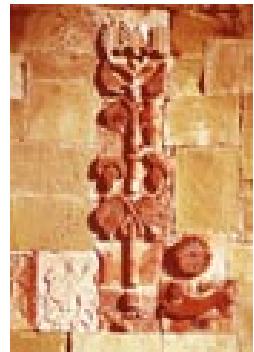

მ. დიდებულიძე, შუა საუკუნეების ქართული კედლის მხატვრობის ძეგლები ტაო-კლარჯეთში და მათი გადაუდებელი კონსერვაციის აქტუალური საკითხები;

- თ. ხუნდაძე, მეფეთა გამოსახულებანი ტაო-კლარჯეთის ხუროთმოძღვრულ ქანდაკებაში;
- ნ. ჭიჭინაძე, სინას მთის წმ. ეპატერინეს მონასტრის ქართული ფერწერული ხატების მხატვრული სისტემები.

- 15-18 სექტემბერი, "ქვევრის დვინის I საერთაშორისო სიმპოზიუმი" ალავერდის ეპარქიისა და მელვინეთა ასოციაციის ერთობლივი დონისძიება.

- ა. ოქროპირიძე, ვაზი – ხიცოცხლის ხე

- 24 ოქტომბერი, საერთაშორისო კონფერენცია – გიზუალური ძულტურა და რელიგიური იმპულსები (Visual Culture and Religious Impuls), თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემია
- 6. ჭიჭარაული, ლევან მარგარიანის მინიატურული თაუსები: იდენტობის ძიებაში
- 12-14 იანვარი, სემინარი - KHI ASM workshop II, ბერლინის სახელმწიფო მუზეუმი, ისლამური ხელოვნების მუზეუმი, ბერლინი, გერმანია
 - გივია შვილი, Art, Space and Mobility in the Early Christian and Early Islamic Worlds: The Georgian Perspective

- 21 დეკემბერი – სამეცნიერო კონფერენცია „საქართველოს პულტურული მემკვიდრეობა ოკუპირებულ ტერიტორიებზე – აფხაზეთი“, ორგანიზატორები: სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, აფხაზეთის ახალგაზრდა ფსიქოლოგითა ასოციაცია და ისტორიის და ეთნოლოგიის ინსტიტუტი.

- გ. ჩაჩხუნაშვილი, აფხაზეთის ხაგრძელებული არქიტექტურა.

- სექტემბერი, ტურინი (იტალია) – საერთაშორისო კონფერენცია – **Geoitalia 2011 - VIII Forum Italiano di Scienze della Terra**

- ქართული კულტურის დაცვისა და განვითარების აკადემია (თანამდებობის) *Research and Education for the Conservation of Cultural Heritage in Georgia*

- 5-6 დეკემბერი, კიევი – საერთაშორისო კონფერენცია "Tempus and Erasmus Mundus – Opportunities for the Eastern Partnership"
მონაწილეობა მიიღო ნ. ჭოდოშვილმა, (<http://tempus-erasmusmundus.kiev.teamwork.fr>)
- ფლორენციის რომუალდო დელ ბიანკოს საერთაშორისო ფონდის მიერ
მოწყობილი ფესტივალის "Degree and Profession".
სემინარის ხელმძღვანელი ა. კლდიაშვილი
- 15-16 მარტი, ფლორენცია, საერთაშორისო კონფერენცია – "Domes in the World"
 - ლ. მამალაძე, *The Dome in the Georgian Christian Architecture (The Artistic Expression and Symbolic Semantics of the Dome of the Holy Cross Church in Mtskheta)*.

7. მიზანმიზნები და მშპელიებები

2011 წელს ცენტრის თანამშრომლები სისტემატიურად დადიოდნენ სამეცნიერო ექსპერიციებსა და მივლინებებში როგორც საქართველოში ისე მის ფარგლებს გარეთ (თურქეთი (ტაო-კლარჯეთი), ბულგარეთი, გერმანია და სხვა). ქართულ-იაპონური პროექტის ფარგლებში მოეწყო ქართველ და იაპონელ მეცნიერთა ერთობლივი ექსპერიცია საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში.

8. საერთაშორისო ურთიერთობები და პროექტები

- 30 სექტემბერი – გაფორმდა ურთიერთანამშრომლობის მემორანდუმი გ. ჩუბინაშვილის ცენტრს, ფლორენციის მაქს პლანკის ინსტიტუტსა და ბაზელის ინიციერსიტეტის შორის;

- საერთაშორისო პროექტმა – „OLKAS ეგეოსიდან შავ ზღვამდე – შუა საუკუნეების ნაგსაღგურები აღმოსავლეთის საზღვაო გზებზე“ (პროექტში მონაწილეობს საბერძნეთის, ბულგარეთის, რუმინეთის, თურქეთის, უკრაინის სამეცნიერო დაწესებულებები და გ. ჩუბინაშვილის ცენტრი) 2011 წელს გაიმარჯვა შავი ზღვის აუზის საზღვრისპირა თანამშრომლობის პროგრამის (Black Sea CBC) ფარგლებში ჩატარებულ პირველ კონკურსში. 23 მაისს მთავრობის კანცელარიის შენობაში გაიმართა აღნიშნულ პროგრამაში გამარჯვებულთა დაჯილდოება. სახელმწიფო მინისტრმა გ. ბარამიძემ სიგელი გადასცა ცენტრის დირექტორს მ. დიდებულიძეს;

- ქვის არქიტექტურის საერთაშორისო ჯილდო – 2011; 24 სექტემბერს ქ. ვერონაში (იტალია) გამართულ 46-ე Marmomaac'-ის მარმარილოს, ქვისა და ტექნოლოგიების საერთაშორისო გამოფენაზე ქვის არქიტექტურის საერთაშორისო ჯილდო-2011 გადაეცა პროექტს – „სვანეთი კოშები – საქართველო“, რომლის მომზადებაში მონაწილეობა მიიღო ცენტრის მეცნიერთანამშრომილმა გიორგი პატაშურმა. მის მიერ მომზადებული მასალა შეტანილია გამარჯვებული პროექტების კრებულში – ‘Glocal Stone’.

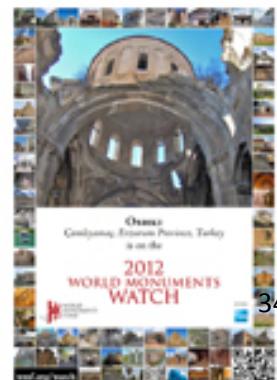

მიმდინარე პროექტები

- ტოკიოს ტექნოლოგიის ინსტიტუტისა და გ. ჩუბინაშვილის ცენტრის ერთობლივი პროექტი – „ხუროთმოძღვრული ტექნოლოგიების ურთიერთქმედება და შევასება ქრისტიანული და ისლამური კულტურების რეგიონებში“; პროექტის ხელმძღვანელები არიან იაპონელი მეცნიერი შირო სასანო და ცენტრი მეცნიერთანამშრომეილ დავით ხოშბარია. პროექტის მიზანია შეა საუკუნეების ქართული საეკლესიო არქიტექტურის შესწავლა საინინრო-კონსტრუქციული ოვალსაზრისით. 2011 წლის 6-20 სექტემბერს ჩატარდა პროექტის მეორე ეტაპის სამუშაოები (ცენტრის მხრიდან პროექტში მონაწილეობენ დ. ხოშბარია (ხელმძღვანელი), ნ. ნაცვლიშვილი, გ. პატაშური, მ. გაბაშვილი, მ. ლილუაშვილი, ი. მანია, ე. ედიშერაშვილი). ჩატარდა საველე სამუშაოები, რომლის მიზანი იყო ნაგებობათა აზომვა, სინჯების აღება, ფოტოფიქსაცია და ფოტოგრამეტრიული ანალიზი. ქართულ-იაპონურმა ჯგუფმა იმუშავა ქუთაისში, გელათში, მარტვილში, უბისაში, კაცხში, ქორეთში, ნიკორწმინდაში, ტიმოთესუბანში, წუნდაში, ზედა ვარძიაში, წრომში, სამთავისში, ურბნისში, ყინვისში, სამწევრისსა და ატენში. პროექტის ფარგლებში მოეწყო სემინარი.

- 2011 წელს ოშკის ტაძარი ძეგლთა მსოფლიო ფონდის (World Monument Fund) 2012 წლის საზედამხედველო ძეგლთა სიაში შეიტანეს. იხ. ფონდის სპეციალური საიტი – www.wmf.org/project/oshki. ოშკის ტაძარზე განაცხადი მომზადეს და მსოფლიო ფონდში წარადგინეს ცენტრის ძველი ხელოვნების განყოფილების გამგებ დათო ხოშბარიამ და ცენტრის ასოცირებულმა თანამშრომლებმა

ირინე გივიშვილმა და მარგუს ბოგიშმა. პროექტის სპიკერია გ. ჩუბინაშვილის ცენტრის ასოცირებული თანამშრომელი – ირინე გივიაშვილი. ამ საკითხთან დაკავშირებით ცენტრში 12 ოქტომბერს გაიმართა პრეს-კონფერენცია.

9. სახელმწიფო და სხვა სახის ბრანდინგი მონაზილეობა

9.1. რუსთაველის ფონდი. ქართველოლოგიის, ჰუმანიტარული და სოციალური მეცნიერების ფონდის მიერ დაფინანსებული პროექტები:

- „არქიტექტორები და მშენებელი ოსტატები შუა საუკუნეების საქართველოში“, (ხელმძღვანელი: დ. ხოშტარია, მონაწილეები: დ. თუმანიშვილი, ნაცვლიშვილი, გ. პატაშური). პროექტი დასრულდა 2011 წლის დეკემბერში. 2012 წლის დასაწყისში გამოვა ამ კალეგის შედეგად დაწერილი წიგნი;
- „არქიტექტურის რესტავრაცია საქართველოში“ (ი. ელიზბარაშვილი, მ. სურამელაშვილი, ც. ჩაჩეუნაშვილი, ნ. ჭურლული). პროექტი დასრულდა;
- ქართული მხატვრობა – განვითარების ისტორია“ (XVIII ს-ის II ნახევრიდან დღემდე) მიმდინარე პროექტი (მ. ციციშვილი, ნ. ჭოდოშვილი)

9. 2. სხვა ბრანდინგი/პროექტები

- გერმანული აკადემიური გაცვლითი სამსახური - კვლევითი სტიპენდია ბერლინის ჰუმბოლდტის უნივერსიტეტში, ცისია კილაძე;
- 2011-2012 წწ. ფულბრაიტის მიწვეულ მეცნიერთა პროგრამა. აშშ-ს განათლებისა და კულტურის სახელმწიფო დეპარტამენტის ბიუროს გრანტი (The Fulbright Visiting Scholar Program (U.S. Department of State's [Bureau of Educational and Cultural Affairs](#)). Visiting Scholar at Parsons School of Design and Art History), მზია ჩიხრაძე, მიწვეული მკვლევარები.
- ქალაქ დუშეთის ისტორიული ბირთვის უძრავი ძეგლების დაფარვითი ინვენტარიზაცია (ი. ელიზბარაშვილი, მ. მანია, მ. სურამელაშვილი, ც. ჩაჩეუნაშვილი), პროექტი დაფინანსებულია საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს მიერ;
- „დავითგარეჯის საფრთხის ქვეშ მყოფი შუა საუკუნეების ქვაბოვანი მონასტრების ინტერდისციპლინარული შესწავლა“ (Swiss National Science Foundation), მონაწილეობს მ. ბულია;
- საქართველოს ICOMOS პროექტი – „ბეთლემის უბნის რევიზალიზაცია. IV ეტაპი“. ღონიშორი: ნორვეგიის საგარეო საქმეთა სამინისტრო, ნორვეგიის კულტურული მემკვიდრეობის დირექტორატი (მონაწილეობს მ. ყენია);
- მესხურ-ჯავახური დარბაზოვანის ინვენტარიზაცია. კულტურული მემკვიდრეობის ეროვნული სააგენტოს პროექტი, სამსონ ლექავა

10. ცენტრის თანამშრომელთა მიერ 2011 წელს განხორციელებული საბანმანათლებლო, საესკორტო და საზოგადოებრივი საშმიანოება

10.1. საგანმანათლებლო საქმიანობა

10.1.1. დისერტაციებისა და დიპლომების ხელმძღვანელობა, ოპონირება

ცენტრის თანამშრომლები ხელმძღვანელობას უწევენ სადისერტაციო და სამაგისტრო ნაშრომებს, არიან დისერტაციების ოპონენტები და რეცენზენტები.

10.1.2. საგანმანათლებლო პროგრამებში მონაწილეობა

ცენტრის თანამშრომლები მონაწილეობას იღებენ საგანმანათლებლო პროგრამებისა და სასაწვლო სახელმძღვანელოების შედგენაში.

მ. დიდებულიძემ მოამზადა მოკლე კურსი (reader) „ბიზანტიური მხატვრობის ისტორია“ თბილისის სასულიერო აკადემიის სტუდენტებისთვის.

ლ. მამალაძემ შეაღგინა საკითხავები (readers): «იტალიური რენესანსის ხელოვნება», «მოდერნიზმი და პოსტმოდერნიზმი» თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიისთვის. განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიწვევით ხელოვნების საკონკურსო სახელმძღვანელოთა შეფასებაში მონაწილეობას იღებდნენ მ. ბულია და ი. ელიზბარაშვილი.

დაიდო ხელშეკრულება ა. ქუთათელაძის სახ. თბილისის სახ.სამხატვრო აკადემიასა და ცენტრს შორის სამაგისტრო და სადოქტორო კულტურული ერთობლივად ჩატარების თაობაზე.

10.1.3. საჯარო ლექციები

ცენტრის თანამშრომლები კითხულობენ საჯარო ლექციებს

2011 წელს რამდენიმე საჯარო ლექცია წაიკითხა ი. გივიაშვილმა:

- Art in Medieval Georgia: Scholarship and Cultural Identity, Talks on Research and Methodology in the History of Art, ხელოვნებისა და არქიტექტურის ისტორიის ფაკულტეტი, ტრინიტი კოლეჯი, დუბლინის უნივერსიტეტი, ირლანდია;
- Oshki Monastery Church as the Reflection of Political and Cultural History of Georgia; Late Antique and Byzantine Studies Seminar, ოქსფორდის უნივერსიტეტი, დიდი ბრიტანეთი;
- Oshki Monastery Church as the reflection of Political and Cultural History of Georgia; Centre for Hellenic Studies Seminar, კინგს კოლეჯი, ლონდონის უნივერსიტეტი, დიდი ბრიტანეთი.
- სამების ტაძართან არსებულ ახალგაზრდობის სულიერი განვითარების ცენტრში საჯარო ლექციებს კითხულობდა ქ. აბაშიძე

10.2. ცენტრი თანამშრომელთა პედაგოგიური მოღვაწეობა

ცენტრის თანამშრომლები აქტიურად ეწევიან პედაგოგიურ მოღვაწეობას სხვადასხვა უმაღლეს საწავლებლებში

- თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიაში ხელოვნების ისტორიისა და რესტავრაციის ფაკულტეტზე: დ. თუმანიშვილი, თ. ხუნდაძე, მ. ყენია, მ. ჯანჯალია, ლ. ანთელავა, ა. კლიდიაშვილი, თ. ბელაშვილი, მ. მანია, ე. კვაჭატაძე, ი. ელიზბარაშვილი, ც. კილაძე, ს. ლექავა, თ. ტაბატაძე, თ. გერსამია
- ივ. ჯავახიშვილის სახ. სახელმწიფო უნივერსიტეტში პუმანიტარულ ფაკულტეტზე: მ. ციციშვილი, ნ. ჭოდოშვილი, გ. ხოშტარია;

- ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტში მეცნიერებათა და ხელოვნების ფაკულტეტი (მიმართულება – ჰუმანიტარული/ხელოვნების ისტორია): ნ. ჭიჭინაძე, გ. გაბაშვილი, ნ. ყიფიანი, მ. ოკლეი;
- სახულიერო აკადემიაში: დ. თუმანიშვილი, მ. დიდებულიძე, ა. ოქონიშვილი, ქ. აბაშიძე;
- სოხუმის უნივერსიტეტში: ა. ოქონიშვილი;
- საქართველოს საპატრიარქოს წმინდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტი: გ. ჭანიშვილი;
- საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის არქიტექტურის, ურბანისტიკისა და დიზაინის ფაკულტეტი: თ. სანიკოძე;
- 2011 წლის შემოდგომის სემესტრში ნიუ თრკის კოლეჯის უნივერსიტეტში მაგისტრებსა და დოქტორანტებს ლექციებს („ქართული მოდერნიზმი კულტურათა გზაჯვარედინზე“) უკითხავდა მ. ჩიხრაძე.

103. ცენტრის თანამშრომელთა საექსპერტო საქმიანობა

ცენტრი თანამშრომლები არიან სხვადასხვა სამცნიერო-მეთოდოლოგიური საბჭოს წევრები:

- საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის სააგენტოსთან არსებული კედლის მსამართის კონსერვაცია-რესტავრაციის სამეცნიერო-მეთოდოლოგიური საბჭო – მ. დიდებულიძე, ლ. ხუსკივაძე, ქ. მიქელაძე, მ. ჯანჯალია, მ. ბულია.
- საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის სააგენტოსთან არსებული ხუროთმოძღვრების კონსერვაცია-რესტავრაციის სამეცნიერო-მეთოდოლოგიური საბჭო – ი. ელიზბარაშვილი, ც. ჩაჩეუნაშვილი;
- საქართველოს საპატრიარქოს საეკლესიო ხუროთმოძღვრების, ხელოვნებისა და რესტავრაციის ცენტრთან არსებული სამეცნიერო-მეთოდოლოგიური საბჭო – მ. დიდებულიძე, გ. ჭანიშვილი;
- საქართველოს კულტურის და ძეგლთა დაცვის სამინისტროსთან არსებული მოძრავი ძეგლების საექსპერტო კომისია – დ. ლებანიძე, მ. ციციშვილი;
- თბილისის მერიისა და საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს სამეცნიერო-მეთოდური საბჭო – მ. დიდებულიძე, თ. გერსამია;
- საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრის სახელმძღვანელოთა შეფასების კომისია – ნ. ჭოლოშვილი
- ICOMOS ARSAH საერთაშორისო სამეცნიერო კომიტეტის წევრი – ი. ელიზბარაშვილი;
- ICOMOS International -ის წევრი – ი. ელიზბარაშვილი, ც. ჩაჩეუნაშვილი.

11. კულტურული მემკვიდრეობის რეაბილიტაცია-რესატაციის სისტემის განხორციელებაზე საქმიანობა

ცენტრის

საქმიანობის ერთ-ერთი მთავარი მიმართულიება ძეგლთა დაცვასთან დაკავშირებული საკითხებია. ცენტრის თანამშრომლები მუდმივად მონაწილეობენ საკონსერვაციო-სარესტავრაციო პროექტებში. 2011 წელს მონაწილეობა მიიღეს შემდეგ პროექტებში:

- ქალაქ დუშეთის ისტორიული ბირთვის ურბანული მემკვიდრეობის დაფარვითი ინგენიერიზაცია (მ. სურამელაშვილი, ი. ელიზბარაშვილი, მ. მანია, ც. ჩაჩეუნაშვილი);
- დაგით აღმაშენებლის პროსპექტის რეაბილიტაციის პროექტის ფარგლებში ძეგლის სტატუსის მქონე შენობის ისტორიულ-არქიტექტურული კვლევა (თ. გერსამია, ნ. ნაცვლიშვილი, მ. ლილოაშვილი, დ. ხოშტარია და სხვები);
- თბილისის ისტორიულ ნაწილში მიმდინარე ახალმშენებლობისა და ისტორიული ძეგლების რეაბილიტაციის პროგრამის ფარგლებში შენობათა (აღმაშენებლის ქ. 29, ავლაბრის ქ. №5 ახვლედიანის 3(2), ჭონქაძის 11, კოსტავას 40, თამარ მეფის 23, შავთელის 3) შენობათა ისტორიულ-არქიტექტურული კვლევა (ლ. ანდრონიკაშვილი);
- თელავში, ერეკლე მეფის მოედანი №11 კვლევა ძეგლის რეკონსტრუქციის პროექტისათვის; ფოთი, სასტუმრო „კოლხეთი“-ს რეკონსტრუქციის პროექტის კვლევითი ნაწილი (ლ. ანდრონიკაშვილი)
- დების ქ.წ. „დუროიანი კოშკი“ სახელოვნებათმცოდნეო კვლევა (ი. ელიზბარაშვილი);
- ნიკორწმინდის ტაძრის კედლის მხატვრობის კონსერვაცია (საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის ეროვნული სააგენტო) მ. ჯანჯალია
- ზემო კრისის ტაძრის მოხატულობის წინასაპროექტო შეფასება (საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის ეროვნული სააგენტო), მ. ჯანჯალია.
- მანგლისის ტაძრის მოხატულობის წინასაპროექტო შეფასება (საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის ეროვნული სააგენტო), მ. ჯანჯალია

ცენტრის თანამშრომლები ახორციელებენ რესტავრირებული ძეგლების მონიტორინგს. 2011 წელს განხორციელდა მონიტორინგი საჩხერისა და ჭიათურის რაიონებში კულტურული მემკვიდრეობის გადარჩენის ფონდის მიერ ჩატარებულ სამუშაოებზე: მღვიმევში, სავანეში, ივანწმინდაში და ნავარძეთში; მომზადდა შესაბამისი ანგარიში (ი. ელიზბარაშვილი, მ. სურამელაშვილი, ც. ჩაჩეუნაშვილი).

მზადდება ანგარიში მცხეთის წმ. ჯვრის მონასტერში ჩატარებული სარეაბილიტაციო სამუშაოების შესახებ.

12. საზოგადოების ინფორმირება

ცენტრი აქტიურად არის ჩართული საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. ცენტრის თანამშრომლები მონაწილეობენ სატელევიზიო და რადიოგადაცემებში კულტურული მემკვიდრეობის პოპულარიზაციის მიზნით და ძეგლთა დაცვის საკითხებთან დაკავშირებით. საპატრიორქოს ტელევიზიასთან და რადიოსთან თანამშრომლობენ ასმათ ოქროპირიძე, ქეთევან აბაშიძე, მარიამ დიდებულიძე; ა. ოქროპერიძე; სცენარი დოკუმენტური ფილმისა "ოსანა მადალთა შინა". მ. დიდებულიძე, გადაცემები „საღვთისმეტყველო საუბრები – ხატის თეოლოგია“, „ყინცვისის მოხატულობა“.

ცენტრის თანამშრომლები აქტიურად მონაწილეობდნენ საქართველოს კულტურულ მემკვიდრეობასთან დაკავშირებული საჭირობოების განხილვაში ტელევიზიონით და პრესით, განსაკუთრებით ისეთი თემებზე, როგორიცაა საზღვარგარეთ არსებული ქართული ძეგლები (ტაო-კლარჯეტი, წმინდა მიწა); ოკუპირებულ ტერიტორიებზე ქართული კულტურის ძეგლთა მდგომარეობა (აფხაზეთი, სამაჩაბლო); ძველი თბილისის რეაბილიტაციის პროგრამა, მესტიის მუზეუმის საგანძურის მდგომარეობა და სხვ.

მუდმივად მიმდინარეობს ცენტრის ვებ-გვერდის ახალი მასალით შევსება და განახლება.
www.gch-centre.ge

პრობლემები

2011 წელს ცენტრმა კვლავ ვერ მოახერხა თავის ახალ შენობაში (ათონელის ქ. № 9) გადასვლა, ვინაიდან შენობა ითხოვს სერიოზულ რებილიტაციას. თბილისის მერიამ შეიტანა შენობის სარემონტო სამუშაოები 2012 წლის თებერვლის გეგმაში.

მიუხედავად შენობის არასათანადო მდგომარეობისა, მაინც მეტნაკლებად მოწესრიგდა რამდენიმე ოთახი, სადაც დროებით განთავსდა ცენტრის ბიბლიოთეკის ის ნაწილი, რომელიც გადაურჩა 1991 წლის ხანძარს და თითქმის 20 წელი ტომრებში იყო ჩაწყობილი.

მიუხედავად იმისა, რომ ბოლო წლებში საგრძნობლად გაიზარდა სახელმწიფოს მხრიდან გ. ჩუბინაშვილის ცენტრის საქმიანობის დაფინანსება, ეს მაინც არ არის საქმაირისი გ. ჩუბინაშვილის ცენტრის მთელი პოტენციალის ასამოქმედებლად და მისი საქმიანობის ფართო გაშლისთვის. კვლავ არის გარეშე წყაროებიდან თანხების მოძიების საჭიროება ექსპედიციებისთვის (განსაკუთრებით საზღვარგარეთ არსებული საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებზე), კონფერნეციების მოსაწყობად, საერთაშორისო თავკრილობებში მონაწილეობისთვის, ცენტრის თანამშრომლების მიერ მომზადებული წიგნების გამოსაცემად, ცენტრის ბიბლიოთეკისთვის ახალი წიგნების და პერიოდული გამოცემების შესაძენად და სხვ..

ცენტრს აუცილებლად ესაჭიროება ახალი, თანაც უფრო მოცულობითი სატრანსპორტო საშუალებები ჯგუფური ექსპედიციების მოწყობისთვის, რასაც ვერ უზრუნველყოფს ერთადერთი და ისიც ძველი NIVA.

ჯერაც პრობლემას წარმოადგენს ცენტრის მიერ გამოცემული ბეჭდვითი პროდუქციის საზღვარგარეთ – მნიშვნელოვან სამეცნიერო ცენტრებსა და დარგის წამყვან მეცნიერებთან გაგზავნა, რაც აუცილებელია ჩვენი ხელოვნების და ჩვენი სამეცნიერო მიღწევების პოპულარიზაციისთვის.

გარკვეული სირთულეები იქმნებოდა გ. ჩუბინაშვილის ცენტრის საქმიანობის ფართო გაშუქების მხრივ ტელე-მედიასა და ბეჭდურ პრესაში, ვინაიდან ცენტრს არ გააჩნია საზოგადოების ინფორმირების ცალქე განყოფილება ან სპეციალისტი.

მიუხედავად იმისა, რომ ცენტრმა 2011 წელს საგრძნობლად გაზარდა ახალგაზრდა მეცნიერთა (მათ სორის სტაჟიორთა) კონრიგენტი, ისევ პრობლემად რჩება ახალგაზრდა მეცნიერთა მოზიდვა, უფრო სწორად, მათი სათანადო დაფინანსება. ეს კი აუცილებელი პირობაა დარგის შემდგომი განვითარების.

დასპგნა

2011 წელი ცენტრისთვის იყო საიუბილეო წელი – შესრულდა გ. ჩუბინაშვილის სახ. ქართული ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტის დაარსებიდან 70 წლისთვის. ამ თარიღს მიეძღვნა ცენტრის მიერ ორგანიზირებული ორი საერთაშორი სამეცნიერო კონფერენცია და სამხატვრო აკადემიასთან ერთად – სტუდენტური სამეცნიერო კონფერენცია.

2011 წელს ცენტრმა შეასრულა სახელმწიფოს (კულტურის, ძეგლთა დაცვისა და სპორტის სამინისტროს) წინაშე აღებული ვალდებულებები როგორც სამეცნიერო კვლევის, ასევე კულტურული მემკვიდრეობის პოპულარიზაციისა და დაცვის მიმართულებით.

2011 წელს ცენტრის მეცნიერ თანამშრომელთა მიერ დამუშავდა **50** წლიური თემა.

ცენტრის თანამშრომლთა მონაწილეობით გამოიცა 8 წიგნი; 5 წიგნი მზადდება გამოსაცემად.

2011 წელს დაიბეჭდა ცენტრის პერიოდული გამოცემის „საქართველოს სიძველენის“ ერთი ნომერი (№14). დასაბეჭდად მომზადდა ურნალის „საქართველოს სიძველენი“ № 15

2011 წელს ცენტრმა მომზადა ინტერნეტ-ჟურნალი – „Ars Georgica“ სერია B.

2011 წლის განმავლობაში ცენტრის მეცნიერ თანამშრომლებმა დაბეჭდეს 35 სამეცნიერო სტატია სამამულო პერიოდულ გამოცემებში და კრებულებში; 5 სამეცნიერო სტატია უცხოეთის პერიოდიკაში და სამეცნიერო კრებულებში.

ცენტრის თანამშრომლები აქტიურად მონაწილეობდნენ სამეცნიერო თავმრიდლობებში როგორც ქავების შიგნით (29 მეცნიერ-თანამშრომელი), ასევე საზღვარგარეთ (9 მეცნიერ-თანამშრომელი).

2011 წელს ცენტრის მეცნიერ თანამშრომელთა მიერ მოპოვებულ იქნა სამეცნიერო გრანტები: ადგილობრივი ფონდებიდან – 6, ხოლო უცხოურიდან – 3.

ცენტრი აგრძელებდა თანამშრომლობას ფლორენციის მაქს პლანკის ხელოვნების ინსტიტუტონ და ბაზელის უნივერსიტეტონ; ტოკიოს ტექნოლოგიის ინსტიტუტონ და თესალონიკის ბიზანტიური და პოსტბიზანტიური ძეგლების ევროპულ ცენტრთან.

ცენტრის მეცნიერ თანამშრომლები (29 მეცნიერი) აქტიურად არიან ჩაბმული საგანმანათლებლო საქმიანობაში თბილისის რამდენიმე უმაღლეს სასწავლებელში.

მნიშვნელოვანი სამუშაოები განახორციელა ს. ქობულაძის ძეგლთა ფიქსაციის ლაბორატორიამ: განახლდა და შეავსო ფოტო-არქივი, დამზადდა 540 საკართოტექო ბარათი, დასკანერდა 599 სლაიდი.

2011 წელს საერთაშორისო პროექტში – „OLKAS ეგეოსიდან შავ ზღვამდე – შუა საუკუნეების ნავსადგურები აღმოსავლეთის საზღვაო გზებზე“ მონაწილეობისთვის ცენტრმა მიიღო საქართველოს მთავრობის ჯილდო.

ქ. ვერონაში (იტალია) გამართულ 46-ე Marmomacc'-ის: მარმარილოს, ქვისა და ტექნოლოგიების საერთაშორისო გამოფენაზე პროექტს – „სვანერი კოშკები –

საქართველო“, რომლის მომზადებაშიც მონაწილეობა მიიღო ცენტრის თანამშრომელმა – გ. პატაშურმა, გადაეცა ქვის არქიტექტურის საერთაშორისო ჯილდო - 2011

2011 წელს ცენტრის თანამშრომელთა მიერ მომზადებული დოკუმენტაციისა და განაცხადის საფუძველზე ოშკის ტაძარი ძეგლთა მსოფლიო ფონდის (World Monument Fund) 2012 წლის საზედამხედველო ძეგლთა სიაში შეიტანეს (იხ. ფონდის სპეციალური საიტი – www.wmf.org/project/oshki).

2011 წლის განმავლოვაში ცენტრის თანამშრომლები აწყობდნენ როგორც ერთდღიან გასვლებს ძეგლებზე, ისე სანგრძლივ სამეცნიერო ექსპედიციებს საქართველოს სახვადასხვა რეგიონებში, მონაწილეობა მიიღეს ტაო-კლარჯეთის ექსპედიციაში.

2011 წელს ცენტრის თანამშრომელთა მონაწილებოთ მოეწყო რამდენიმე გამოფენა, როგორც თბილისში, ისე ევროპის ქალაქებში.

2011 წლის განმავლობაში გ. ჩუბინაშვილის ცენტრი აქტიურად თანამშრომლობდა სხვა სამეცნიერო დაწესებულებებთან, როგორც საქართველოში, ასევე საზღვარგარეთ; აქტიური თანამშრომლობა მიმდინარეობს საქართველოს საპატიოსტოსთან, დარგში მოღვაწე არასამთავრობო ორგანიზაციებთან და სხვა.

2011 წელს თბილისის საკრებულოს დადგენილებით, ძველ თბილისში, ქვემო კალას უბანში ხოდაშენის ქუჩას ეწოდა აკადემიკოს ვახტანგ ბერიძის სახელი.

2010 წლის მუშაობის ანგარიშები და სამეცნიერო თემები ინახება გ. ჩუბინაშვილის ცენტრში.

სამეცნიერო საბჭოს თავმჯდომარე

დ. თუმანიშვილი

დირექტორი

გ. დიდებულიძე

თბილისი,

1 თებერვალი 2012 წ.